

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет
«Запорізька політехніка»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

щодо організації самостійної роботи
з дисципліни

«Основи бухгалтерського обліку»

для студентів спеціальності

076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

(Організація торгівлі та комерційна логістика)»

денної та заочної форми навчання

ЧАСТИНА 3

Методичні вказівки до проведення самостійної роботи з дисципліни «Основи бухгалтерського обліку» для студентів спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність (Організація торгівлі та комерційна логістика)» денної та заочної форми навчання. Частина 3 Вкл. Л.М. Очеретько – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2026, 72 с.

Викладачі: Л.М. Очеретько, к.е.н., доцент

Рецензент: М.В. Болдусь, д.держ.упр.,
професор з Обліку і аудиту

Відповідальний
за випуск: О.Г.Лищенко, к.е.н., доцент

Затверджено
на засіданні кафедри
«Облік і фінанси»
Протокол № 5
від «17» лютого 2026 р.

Схвалено НМК
ФБТЕ
Протокол № 3
від «26» березня 2026 р.

ЗМІСТ

Тема 9. Облік витрат діяльності підприємства.....	123
Тема 10. Облік доходів і фінансових результатів.....	134
Тема 11. Облік необоротних активів.....	144
Тема 12. Облік фінансових інвестицій.....	155
Тема 13. Облік власного капіталу.....	164
Тема 14. Облік зобов'язань.....	173
Тема 15. Фінансова звітність.....	184
Перелік джерел посилання.....	195

Тема 9. ОБЛІК ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Згідно з НП(С)БО № 16 під витратами розуміється зменшення економічних вигоди у вигляді вибуття активів і збільшення зобов'язань, що викликають зменшення власного капіталу (за рахунок його вилучення або розподілу власником) за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

Для обліку і планування витрат підприємства важливе значення має їх класифікація. Визнані підприємством витрати від звичайної діяльності в бухгалтерському обліку класифікуються за такими групами:

- собівартість реалізованої продукції;
- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- інші операційні витрати;
- фінансові витрати;
- інші витрати.

Крім того витрати операційної діяльності підприємства підрозділяються за такими економічними елементами:

- матеріальні витрати;
- витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні заходи;
- амортизація;
- інші операційні витрати.

Планом рахунків для обліку витрат діяльності підприємства передбачено рахунки класів 8 «Витрати за елементами» і 9 «Витрати діяльності». При цьому Інструкція застосування плану рахунків жорстко не регулює яку систему потрібно вибрати.

Згідно з НП(С)БО № 16 вартість незавершеного виробництва готової продукції враховується по виробничій вартості. В неї входять:

- прямі матеріальні витрати – вартість сировини і матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих, які використовуються для
- прямі витрати на оплату праці – заробітна плата та інші виплати працівникам зайнятим у виробництві;

- інші прями витрати, які включають в себе відрахування на соціальні заходи, втрати від браку, витрати на виправлення браку;

- загальновиробничі витрати – витрати на управління персоналом: заробітна плата працівникам ІТП цехів, витрати на відрядження персоналу цехів та дільниць, амортизація основних засобів, ремонт та утримання, оперативна оренда основних засобів, опалення, водопостачання, електрику і т. д.

Витрати на здійснення технічного контролю за виробничими процесами, витрати охорону праці, техніку безпеки і екологію, нестачі і втрати від псування матеріальних цінностей у цехах.

Облік адміністративних витрат підприємства ведеться на рахунку 92 «Адміністративні витрати» Плану рахунків.

За дебетом рахунку 92 «Адміністративні витрати» відображається сума визнаних адміністративних витрат, за кредитом – її списання на рахунок 79 «Фінансові результати».

До адміністративних витрат належать загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням підприємства, а саме:

- загальні корпоративні витрати (організаційні, на проведення щорічних зборів, на реєстрацію підприємства, на підготовку річних звітів і т. д.);

- витрати на утримання адміністративно-управлінського персоналу підприємства (заробітна плата, відрахування на соціальні заходи, додаткові виплати, службові відрядження, канцелярські витрати);

- витрати на утримання основних засобів, інших необоротних активів загальногосподарського призначення (на операційну оренду, страхування майна, амортизація, ремонт, витрати на комунальні послуги та ін.);

- витрати на підготовку і перепідготовку кадрів;

- витрати на охорону;

- витрати на оплату послуг зв'язку (поштові, телеграфні, телефонні, телекс, факс тощо);

- амортизація нематеріальних активів загальногосподарського призначення;

- витрати на врегулювання спорів у судових органах;

- сума податків та зборів, обов'язкових платежів (крім податків, зборів та обов'язкових платежів, що включаються до виробничої собівартості продукції (товарів, робіт, послуг));

- плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків.

Аналітичний облік адміністративних витрат ведеться за статтями витрат.

Адміністративні витрати є витратами звітного періоду. В кінці місяця загальна сума сформованих адміністративних витрат списується на фінансовий результат. Така операція відображається наступною записом:

Дебет 791 «Результат операційної діяльності» – Кредит 92 «Адміністративні витрати» та оформлюється бухгалтерською довідкою.

Узагальнення даних по рахунку 92 «Адміністративні витрати» проводиться: при журнальній формі обліку в Журналі 5, а при спрощеній формі обліку – у Відомості 5-м.

Витрати підприємства, пов'язані зі збутом продукції (товарів, робіт, послуг), включають:

- витрати на оплату праці працівникам підрозділів, що забезпечують збут продукції, товарів, робіт, послуг (витрати на оплату праці та комісійна винагорода продавцям, торговим агентам, працівникам відділу збуту і т. д.);

- витрати на пакувальні матеріали і тару для пакування готової продукції;

- витрати на ремонт тари;

- витрати на відрядження працівників відділу збуту;

- витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг);

- витрати на передпродажну підготовку продукції, товарів;

- витрати на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування;

- витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг (операційна оренда, страхування, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, водопостачання, охорона і т. д.);

- витрати на транспортування, страхування готової продукції (товарів), транспортно-експедиторські послуги, пов'язані з

транспортуванням готової продукції покупцеві в собівартості до умов договору;

- інші витрати пов'язані зі збутом продукції (товарів, робіт, послуг).

Облік витрат підприємства, пов'язаних зі збутом (реалізації, продажем) продукції, товарів, робіт, послуг ведеться на рахунку 93 «Витрати на збут» Плата рахунків.

Аналітичний облік витрат ведеться за видами витрат.

За дебетом рахунка відображається сума визнаних витрат на збут, а за кредитом – її списання на рахунок 79 «Фінансові результати».

Щомісячне списання витрат на збут в кореспонденції з рахунком 791 «Результат операційної діяльності» оформлюється шляхом складання бухгалтерської довідки.

Узагальнення даних по рахунку 93 «Витрати на збут» проводиться: при журнальній формі обліку в Журналі 5 або 5А, при спрощеній формі обліку – у Відомості 5-м.

Облік розрахунків операційної діяльності підприємства, крім витрат, які відображаються на рахунок 90 «Собівартість реалізації», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут» ведеться на рахунку 94 «Інші витрати операційних діяльності».

За дебетом рахунка відображається сума визнаних витрат, а по кредиту – списання на рахунок 79 «Фінансові результати».

Витратами фінансової діяльності підприємства є витрати на відсотки (за кредитами отриманими, облігаціями випущеними, фінансової оренді і пр.) та інші витрати підприємства, пов'язані із залученням позикового капіталу.

Для обліку таких витрат Планом рахунків передбачено рахунок 95 «Фінансові витрати».

За дебетом рахунка відображається сума визнаних витрат, а за кредитом – її списання на рахунок 79 «Фінансові результати» (субрахунок 792 «Результат фінансових операцій»).

Облік втрат від зменшення вартості інвестицій, облік яких ведеться за методом участі в капіталі, що виникають в процесі інвестиційної діяльності підприємства, ведеться на рахунку 96 «Втрати від участі в капіталі».

За дебетом рахунка відображається сума визнаних витрат, за кредитом – її списання на рахунок 79 «Фінансові результати» (субрахунок 792 «Результат фінансових операцій»).

Дані по рахунку 96 «Втрати від участі в капіталі» узагальнюються: при журнальній формі обліку в Журналі 5 або 5А, а при спрощеній формі обліку – у Відомості 5-м.

Щомісячне списання витрат з рахунку 96 «Втрати від участі в капіталі» в кореспонденції з рахунком 792 «Результат фінансових операцій» оформляється шляхом складання бухгалтерської довідки.

Облік витрат, що виникають в процесі звичайної діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язаних з виробництвом або реалізацією основної продукції (товарів) та послуг, ведеться на рахунку 97 «Інші витрати» Плану рахунків.

За дебетом рахунка відображається сума визнаних витрат, за кредитом – її списання на рахунок 79 «Фінансові результати» (субрахунок 793 «Результат іншої діяльності»).

Дані по рахунку 97 «Інші витрати» узагальнюються: при журнальній формі обліку в Журналі 5 або 5А, а при спрощеній формі обліку – у Відомості 5-м.

Щомісячне списання інших витрат підприємства в кореспонденції з рахунком 793 «Результат іншої діяльності» оформляється шляхом складання бухгалтерської довідки.

Питання для самоперевірки

1. За якими ознаками класифікують витрати на виробництво продукції? Поясніть їх практичне значення і необхідність
2. Охарактеризуйте витрати за кожною ознакою класифікації і поясніть, коли і як вони використовуються в бухгалтерському обліку.
3. Назвіть синтетичні рахунки для обліку витрат. Поясніть значення дебетового і кредитового оборотів кожного з них.
4. Що таке собівартість продукції та її калькуляція?
5. Назвіть методи обліку витрат на виробництво і поясніть їх вплив на спосіб калькулювання собівартості продукції
6. Дайте визначення поняття і операційна діяльність?
7. Назвіть види витрат операційної діяльності.
8. Дайте класифікаційну характеристику рахунків 92-94. Що означають їх обороти за дебетом і кредитом?

9. Чому рахунки 92-94 не мають сальдо?
10. Дайте характеристику рахунків 95,96,97.

Навчальні завдання

Завдання 9.1

Підприємством за поточний місяць здійснені наступні витрати на збут: нарахована заробітна плата – 50 тис. грн., витрачено паперу – 1150 грн., списані витрати на зв'язок – 2000 грн., нарахована амортизація по складам готової продукції – 1800 грн., сплачено за рекламні послуги 600 грн. з ПВД.

Зробити бухгалтерські проводки.

Завдання 9.2

Підприємство реалізувало готову продукцію в обмін на основні засоби – обладнання на загальну суму 36000 грн. (у тому числі ПДВ). Собівартість реалізованої продукції – 27000 грн. Адміністративні витрати на реалізовану продукцію – 1000 грн. Витрати на збут готової продукції – 200 грн.

Завдання 9.3

Розрахувати витрати діяльності підприємства. Записати бухгалтерські проводки у відповідних облікових регістрах, вказати первинні документи, на підставі яких було зроблено запис.

Вихідні дані: списано матеріали на витрати основного виробництва – 1000 грн.; списано запасні частини на витрати основного виробництва – 4 000 грн.; списано паливо на витрати основного виробництва – 500 грн.; нараховано заробітну плату робітникам основного виробництва – 10 000 грн.; відвантажено продукції на 36000 грн.

Завдання 9.4

Розрахувати виробничу собівартість, виходячи з таких даних:

- списані матеріали на витрати основного виробництва – 1000 грн.;
- списані запасні частини на витрати основного виробництва – 4000 грн.;

- списано паливо на витрати основного виробництва – 500 грн.;
- нарахована заробітна плата робітникам основного виробництва – 10000 грн.;
- нарахована заробітна плата АУ підприємства – 20000 грн.

Тести для самоконтролю

1. Який зміст бухгалтерського запису Д-т 82-К-т 65 та Д-т 23-К-т 82?

- а) нарахована допомога з тимчасової втрати працездатності працівникам основного виробництва;
- б) проведено нарахування єдиного соціального внеску на суму зарплати працівників основного виробництва;
- в) виплачено допомогу з тимчасової втрати працездатності працівникам основного виробництва;
- г) перерахована органам соціального страхування заборгованість по платежах.

2. Що відображається за кредитом 23 рахунка:

- а) витрати, пов'язані зі створенням готової продукції, послуг;
- б) одержана продукція з виробництва;
- в) виручка від реалізації продукції;
- г) інші показники.

3. В якому випадку буває залишок на 23 рахунку:

- а) завжди;
- б) при незавершеному циклі виробництва;
- в) при допущених помилках;
- г) не буває.

4. Які рахунки бухгалтерського обліку за призначенням і структурою відносяться до збирально-розподільчих?

- а) загальновиробничі витрати;
- б) витрати майбутніх періодів;
- в) запасні частини;
- г) розрахунки за податками.

5. Повна собівартість реалізованої продукції визначається як:

- а) підсумок виробничої собівартості реалізованої продукції, адміністративних витрат і загальновиробничих витрат;
- б) підсумок виробничої собівартості і загальновиробничих витрат;
- в) результат від вирахування з виробничої собівартості продукції залишків незавершеного виробництва;
- г) підсумок виробничої собівартості, адміністративних витрат та витрат на збут.

6. В бухгалтерському обліку залишки незавершеного виробництва відображаються на:

- а) рахунку готової продукції;
- б) рахунку “Напівфабрикати”;
- в) рахунку матеріалів;
- г) рахунку виробництва.

7. Яка бухгалтерська проводка складається при відпуску матеріалів до цеху на технологічні цілі?

- а) дебет рахунку загальногосподарські витрати та кредит рахунку матеріали;
- б) дебет рахунку “Виробництво” і кредит рахунку елементів витрат та дебет рахунку елементів витрат і кредит рахунку паливо;
- в) дебет рахунку “Виробництво” та кредит рахунку матеріали;
- г) дебет рахунку матеріали та кредит рахунку “Виробництво”.

8. При виявленні невиправного технологічного браку в цеху основного виробництва складається бухгалтерський запис:

- а) Д-т 23 К-т 25;
- б) Д-т 23 К-т 24;
- в) Д-т 24 К-т 23;
- г) Д-т 661 К-т 24;
- д) Д-т 947 К-т 24.

9. Списане паливо на основне виробництво, вказати правильну відповідь.

- а) Д-т 23 К-т 803 та Д-т 803 К-т 203;
- б) Д-т 10 К-т 201;

- в) Д-т 39 К-т 203;
- г) Д-т 203 К-т 92.

10. Вказати кореспонденцію рахунків для операції з відпуску зі складу матеріалів основному виробництву.

- 1) Д-т 20 К-т 201 "Сировина й матеріали";
- 2) Д-т 23 К-т 201 "Сировина й матеріали";
- 3) Д-т 201 К-т 22 "Малоцінні і швидкозношувані предмети".

11. Яким бухгалтерським записом відображаються витрати на відрядження працівників відділу збуту підприємства?

- а) Д-т 93 К-т 372;
- б) Д-т 93 К-т 371;
- в) Д-т 92 К-т 375;
- г) Д-т 377 К-т 93.

12. Яка бухгалтерська проводка складається при списанні витрат на збут?

- а) Д-т 93 К-т 792;
- б) Д-т 794 К-т 92;
- в) Д-т 793 К-т 93;
- г) Д-т 791 К-т 93.

13. Яким бухгалтерським записом відображаються витрати на відрядження адміністративного персоналу підприємства?

- а) Д-т 93 К-т 372;
- б) Д-т 93 К-т 371;
- в) Д-т 92 К-т 372;
- г) Д-т 377 К-т 93.

14. Запасні частини, витрачені при поточному ремонті токарного верстата відносяться на рахунок:

- а) «Основне виробництво»
- б) «Капітальні інвестиції»
- в) «Загальновиробничі витрати»
- г) «Інші витрати операційної діяльності».

15. Списання загальногосподарських витрат відображається в обліку кореспонденцією рахунків:

- а) Д-т 23 К-т 91;
- б) Д-т 791 К-т 92;
- в) Д-т 92 К-т 91;
- г) Д-т 24 К-т 20.

16. Бухгалтерським записом Д-т 23-К-т 39 відображається:

- а) списання браку;
- б) списання раніше створених резервів;
- в) віднесення надходжень коштів на доходи, які надійшли як оплата за послуги, строк розрахунків за які ще не настав;
- г) погашення витрат на освоєння нових видів продукції.

17. База розподілу загальновиробничих витрат визначається:

- а) НП(с)БО 16 “Витрати”;
- б) Методичними рекомендаціями з калькулювання продукції, затвердженими Мінфіном;
- в) внутрішніми нормативними документами підприємства.

18. Вказати правильну кореспонденцію рахунків – списані витрати сторонньої організації з транспортування готової продукції до покупця за рахунок продавця.

- а) Д-т 93 К-т 84
Д-т 84 К-т 631;
- б) Д-т 93 К-т 809
Д-т 809 К-т 631;
- в) Д-т 92 К-т 361;
- г) Д-т 701 К-т 93.

19. Інформація про витрати підприємства зводиться у журналі:

- а) 1;
- б) 2;
- в) 3;
- г) 4;
- д) 5;
- е) 6;
- ж) 7.

Теми рефератів

1. Витрати виробництва і витрати періоду.
2. Вплив видів діяльності на побудову обліку витрат.
3. Економічний зміст витрат діяльності підприємства.
4. Завдання і об'єкти обліку витрат.
5. Загальна схема обліку витрат виробничої діяльності підприємства і випуску продукції (робіт, послуг) та її характеристика.
6. Загальна характеристика рахунків з обліку витрат діяльності підприємства.
7. Загальні поняття про витрати та собівартість.
8. Зведений облік витрат на виробництво.
10. Класифікація витрат діяльності.
11. Методи обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції.
12. Облік браку та збитків від браку.
13. Облік витрат за економічними елементами.
14. Облік витрат основного виробництва.
15. Облік загальновиробничих, адміністративних витрат та витрат на збут.
16. Облік витрат майбутніх періодів.
17. Поняття витрат та їх облік.

Тема 10. ОБЛІК ДОХОДІВ І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності встановлені НП(С)БО № 15.

Пунктом 5 НП(С)БО № 15 передбачені дві обов'язкові умови визнання доходу:

- збільшення активу або зменшення зобов'язання, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства);

- оцінка доходу може бути достовірно визначена.

Не визнаються доходами, оскільки не є економічними вигодами і не ведуть до збільшення власного капіталу наступні суми, одержувані від інших осіб: сума податку на додану вартість, акцизів, інших податків і обов'язкових платежів, що підлягають перерахуванню до бюджету і позабюджетні фонди; сума попередньої оплати продукції (товарів, робіт, послуг); сума авансу в рахунок оплати продукції (товарів, робіт, послуг); надходження, що належать іншим особам;

надходження від первинного розміщення цінних паперів.

Визнані підприємством доходи в бухгалтерському обліку поділяються за видами діяльності на наступні групи:

- операційні доходи (дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та інші операційні доходи);
- фінансові доходи;
- інші доходи (доходи від інвестиційної діяльності);

Планом рахунків для узагальнення інформації про доходи від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства передбачені рахунки класу 7 «Доходи і результати діяльності».

На рахунках 70-74 протягом звітного року за кредитом відображається сума загального доходу разом із сумою непрямих податків, зборів (обов'язкових платежів), що включені до ціни продажу, а за дебетом – щомісячне відображення належної суми непрямих податків, зборів (обов'язкових платежів), щорічне або щомісячне віднесення суми доходу на рахунок 79 «Фінансові результати».

На рахунку 76 Страхові платежі узагальнюється інформація про надходження страхових платежів та їх повернення страхувальникам з щомісячним віднесенням різниці на субрахунок 703 Дохід від реалізації робіт і послуг.

Рахунок 79 Фінансові результати призначений для обліку та узагальнення інформації про фінансові результати підприємства .

До доходів від реалізації відносяться доходи, отримані в результаті реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), які є метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу.

Для узагальнення інформації про доходи від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг, доходи від страхової діяльності, про доходи від грального бізнесу, від проведення лотерей, а так само про суму знижок, наданих покупцям Планом рахунків передбачено рахунок 70 «Дохід від реалізації».

Рахунок 70 «Дохід від реалізації» має такі субрахунки:

- 701 «Дохід від реалізації готової продукції»;
- 702 «Дохід від реалізації товарів»;
- 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»;
- 704 «Вирахування з доходу»;
- 705 «Перестраховання».

За кредитом рахунків 701-703 відображається збільшення доходу, за дебетом – належна сума непрямих податків (акцизного збору, ПДВ та інших, передбачених законодавством податків, зборів та обов'язкових платежів); результат операцій перестраховання (у кореспонденції з субрахунком 705 «Перестраховання»; результат зміни резервів незароблених премій (у страхових організаціях) та списання в порядку закриття на рахунок 79 «Фінансові результати».

Узагальнення інформації про інші доходи від операційної діяльності звітного періоду, крім доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ведеться на рахунку 71 «Інший операційний дохід».

До інших операційних доходів відносяться: доходи від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю, доходи від реалізації іноземної валюти, доходи від реалізації інших оборотних активів (крім фінансових інвестицій), доходи від операційної оренди активів, доходи від операційної курсової різниці за операціями в іноземній валюті, суми

штрафів, пені, неустойок та інших санкцій за порушення господарських договорів, визнаних боржником або щодо яких одержані рішення суду, доходи від списання кредитної заборгованості, за якою минув строк позовної давності, відшкодування раніше списаних активів (надходження боргів, списаних як безнадійні), суми отриманих безоплатно оборотних активів і субсидій, інші доходи від операційної діяльності.

За кредитом рахунку 71 «Інший операційний дохід» відображається збільшення (одержання) доходу, за дебетом – суми непрямих податків (податку на додану вартість, акцизного збору та інших зборів (обов'язкових платежів)) та списання в порядку закриття на рахунок 79 «Фінансові результати».

Інформація про доходи від інвестицій, які здійснені в асоційовані, дочірні або спільні підприємства та облік яких ведеться за методом участі в капіталі, узагальнюється на рахунку 72 «Дохід від участі в капіталі».

Рахунок 72 «Дохід від участі в капіталі» має такі субрахунки:

- 721 «Дохід від інвестицій в асоційовані підприємства»;
- 722 «Дохід від спільної діяльності»;
- 723 «Дохід від інвестицій в дочірні підприємства».

За кредитом рахунку 72 «Дохід від участі в капіталі» відображається збільшення (одержання) доходу, за дебетом – списання в порядку закриття на рахунок 79 «Фінансові результати».

Для обліку інших доходів від фінансової діяльності, які не відображені на рахунку 72 «Дохід від участі в капіталі» Планом рахунків передбачили рахунок 73 «Інші фінансові доходи». Цей рахунок призначено для обліку та узагальнення інформації про доходи, що виникають у ході фінансової діяльності, зокрема дивідендів, відсотків і т. п.

За кредитом рахунку 73 «Інші фінансові доходи» відображається признання сума доходу, за дебетом – списання кредитового обороту на рахунок 79 «Фінансові результати».

Рахунок 73 «Інші фінансові доходи» має наступні субрахунки:

- 731 «Дивіденди одержані»;
- 732 «Відсотки одержані»;
- 733 «Інші доходи від фінансових операцій».

Для обліку інших доходів, тобто доходів, які виникають у процесі іншої діяльності, але не пов'язані з операційною та фінансовою діяльністю підприємства, застосовується рахунок 74 «Інші доходи».

За кредитом рахунку 74 «Інші доходи» відображається збільшення (одержання) доходу, за дебетом – належна сума непрямих податків та списання в порядку закриття на рахунок 79 «Фінансові результати».

Рахунок 76 «Страхові платежі» призначено для обліку страховиками надходжень страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) за договорами страхування. На дебеті рахунку 76 «Страхові платежі» відображається повернення страхувальнику страхових платежів у разі дострокового припинення дії договору страхування, а кредиті – збільшення у страхувальника страхових платежів.

Щомісяця рахунок 76 «Страхові платежі» (сальдо по кредиту) закривається кореспонденцією з субрахунком 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг».

Для обліку та узагальнення інформації про фінансові результати від діяльності призначений рахунок 79 «Фінансові результати». Цей рахунок має такі субрахунки:

- 791 «Результат операційної діяльності»;
- 792 «Результат фінансових операцій»;
- 793 «Результат іншої діяльності».

За кредитом субрахунків рахунку 79 відображають суми, списані в порядку закриття відповідних рахунків обліку доходів, за дебетом – суми, списані в порядку закриття рахунків обліку витрат.

Визначаючи чистий фінансовий результат, наостанок закривають рахунок 98 «Податок на прибуток».

Витрати з податку на прибуток списують в дебет рахунку 79. Закриваючи рахунок 79, його сальдо списують на рахунок 44 «Нерозподілений прибуток (непокриті збитки)», який має такі субрахунки:

- 441 «Прибуток не розподілений»;
- 442 «Непокриті збитки»;
- 443 «Прибуток, використаний у звітному періоді».

При списанні фінансового результату роблять одну з двох записів:

- На суму чистого прибутку: Дт 79 – Кт 441;
- На суму чистого збитку: Дт 442 – Кт 79.

Навчальні завдання

Завдання 10.1

Записати бухгалтерські проводки у відповідних облікових регістрах і визначити фінансовий результат від реалізації продукції. Визначити первинні документи, на підставі яких було зроблено запис у облікових регістрах.

10.03.20_ р. відвантажено продукції на 60000 гривень.
14.03.20__ р. отримано на розрахунковий рахунок від покупців 60000 гривень за відвантажenu продукцію.

Собівартість відвантаженої продукції – 40000 грн.

Завдання 10.2

Записати бухгалтерські проводки у відповідних облікових регістрах і визначити фінансовий результат від реалізації продукції. Визначити первинні документи, на підставі яких було зроблено запис у облікових регістрах. 10.03.20_ р. відвантажено продукції на 60000 гривень. 14.03.20_ р. отримано на розрахунковий рахунок від покупців 30000 гривень (часткова оплата) за відвантажenu продукцію.

Собівартість відвантаженої продукції – 40000 гривень.

Завдання 10.3

Записати бухгалтерські проводки у відповідних облікових регістрах і визначити фінансовий результат від реалізації. Визначити первинні документи, на підставі яких було зроблено запис у облікових регістрах. 10.03.20_ р. відвантажено продукції на 3000 гривень (50 % від суми угоди). 14.03.20_ р. отримано на розрахунковий рахунок від покупців 6000 гривень (100 % згідно з угодою) за відвантажenu продукцію.

Собівартість відвантаженої продукції – 20000 гривень.

Завдання 10.4

ТзОВ «Святовид» безоплатно отримало товари, справедливою вартістю 3 120,00 грн.

Визначити:

Бухгалтерські проведення з обліку безоплатно одержаних оборотних активів

Завдання 10.5

ТзОВ «Еліпс» у квітні поточного року здійснено наступні господарські операції, що зумовили виникнення інших фінансових доходів:

1. Придбано 24 500 акцій за ціною 9,50 грн. кожна (номінальна вартість акції 8,10 грн.), що становить 10 % статутного капіталу ПАТ «Аскона». Об'єктом інвестування прийнято рішення про виплату дивідендів у розмірі 5 % номінальної вартості випущених акцій;

2. У вересні поточного року від покупця отримано простий вексель номінальною вартістю 24 000 грн. під 16 % річних строком на 30 днів. Відсотки за векселем нараховуються у кінці терміну обігу векселя методом факт/360.

Визначити:

Бухгалтерські проведення з обліку інших фінансових доходів ТзОВ «Еліпс»

Тести для самоперевірки

1. Готова продукція в поточному бухгалтерському обліку оцінюється за:

- а) нормативною собівартістю;
- б) фактичною виробничою собівартістю;
- в) договірною ціною;
- г) первісною вартістю;
- д) обліковими цінами.

2. Реалізована продукція – це продукція:

- а) прийнята відділом технічного контролю і здана на склад;

б) продукція яка знаходиться на складі покупця на відповідальному зберіганні;

- в) продукція відвантажена, але ще не сплачена;
- г) продукція оплачена, але ще не відвантажена;
- д) продукція упакована і готова до відвантаження.

3. Бухгалтерський запис Д-т 901-К-т 26 означає:

- а) відвантажена готова продукція;
- б) повернення продукції покупцем;
- в) списана собівартість реалізованої продукції;
- г) випуск продукції.

4. Визначити правильну кореспонденцію рахунків з оприбуткування готової продукції від основного виробництва.

- а) Д-т рахунка “Виробництво”-К-т рахунка “Матеріали”;
- б) Д-т рахунка “Готова продукція”-К-т рахунка “Загальновиробничі витрати”;
- в) Д-т рахунка “Готова продукція”-К-т рахунка “Виробництво”
- г) Д-т рахунка “Виробництво”-К-т рахунка “Готова продукція”.

5. Оприбутковано готову продукцію, отриману від допоміжного виробництва. Визначити вірну кореспонденцію рахунків.

- а) Д-т рахунка “Виробництво”-К-т рахунка “Матеріали”;
- б) Д-т рахунка “Готова продукція”-К-т рахунка “Загальновиробничі витрати”;
- в) Д-т рахунка “Готова продукція”-К-т рахунка “Виробництво”;
- г) Д-т рахунка “Виробництво”-К-т рахунка “Готова продукція”.

6. Яка кореспонденція рахунків вірна при списанні доходів від реалізації продукції?

- а) Д-т рахунка «Доходи від реалізації»- К-т рахунка “Готова продукція”;
- б) Д-т рахунка “Доходи від реалізації”-К-т рахунка “Фінансові результати”;
- в) Д-т рахунка “Фінансові результати”-К-т рахунка “Доходи від реалізації”;
- г) Д-т рахунка “Виробництво”-К-т рахунка “Доходи від реалізації”.

7. Закриття рахунку 901 “Собівартість реалізованої продукції” відображають бухгалтерською проводкою:

- а) Д-т 901 К-т 791;
- б) Д-т 23 К-т 901;
- в) Д-т 701 К-т 901;
- г) Д-т 791 К-т 901.

8. Яким бухгалтерським записом відображається безготівкове отримання коштів від покупців за реалізовані без попередньої оплати товари?

- а) Д-т 301 К-т 361;
- б) Д-т 311 К-т 361;
- в) Д-т 311 К-т 631;
- г) Д-т 361 К-т 311.

9. Яка бухгалтерська проводка складається при відображенні доходу від реалізації товарів з наступною оплатою?

- а) Д-т 631 К-т 703;
- б) Д-т 703 К-т 361;
- в) Д-т 361 К-т 702;
- г) Д-т 361 К-т 704.

10. Якою бухгалтерською проводкою списується собівартість реалізованої продукції сільськогосподарського виробництва?

- а) Д-т 901 К-т 27;
- б) Д-т 902 К-т 26;
- в) Д-т 903 К-т 27;
- г) Д-т 27 К-т 901.

11. Якою бухгалтерською проводкою закривається рахунок “Доход від реалізації готової продукції”?

- а) Д-т рахунка “Доход від реалізації готової продукції”-К-т рахунка “Готова продукція”;
- б) Д-т рахунка “Доход від реалізації готової продукції”-К-т рахунка “Фінансові результати”;
- в) Д-т рахунка “Фінансові результати”-К-т рахунка “Доходи від реалізації готової продукції”;

г) Д-т рахунка “Виробництво”-К-т рахунка “Доходи від реалізації готової продукції”.

12. Яка бухгалтерська проводка складається при надходженні коштів від реалізації товарів за готівку?

- а) Д-т 311 К-т 701;
- б) Д-т 301 К-т 702;
- в) Д-т 313 К-т 702;
- г) Д-т 701 К-т 301.

13. Якою проводкою відображається списання собівартості реалізованих товарів?

- а) Д-т 902 К-т 282;
- б) Д-т 283 К-т 903;
- в) Д-т 901 К-т 284;
- г) Д-т 902 К-т 285.

14. Продаж продукції з розрахунком чеком із чекової книжки відображається бухгалтерськими записами:

- а) Д-т 311 К-т 701;
- б) Д-т 313 К-т 701;
- в) Д-т 331 К-т 701;
- г) Д-т 313 К-т 377, 361.

15. Списання витрат на збут відображається кореспонденцією рахунків:

- а) Д-т 23 К-т 93;
- б) Д-т 93 К-т 70;
- в) Д-т 70 К-т 93;
- г) Д-т 79 К-т 93.

Теми рефератів

1. Доходи підприємства: визначення та класифікація.
2. Облік доходів від реалізації готової продукції (товарів, робіт, послуг).
3. Облік доходів і витрат фінансової діяльності.

4. Облік формування фінансових результатів від усіх видів діяльності.
5. Облік використання прибутку на створення резервного капіталу.
6. Облік нерозподіленого прибутку або непокритих збитків.

Тема 11. ОБЛІК НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

У бухгалтерському обліку згідно з НП (С) БО № 7 основні засоби – це матеріальні активи, які на підприємстві з метою їх використання у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду або здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він триваліший за рік). Класифікуються основні засоби в бухгалтерському обліку згідно НП(С)БО № 7 Плану рахунків бухгалтерського обліку використовують рахунки 10 «Основні засоби» та 11 «Інші необоротні матеріальні активи».

До основних засобів відносяться:

- будови, споруди, обладнання, обчислювальна техніка, прилади, транспортні засоби, інструменти, інвентар та інші засоби праці, вартість яких поступово зменшується у зв'язку із їх зносом, та ін.;

- сільськогосподарські машини та обладнання, робочі і продуктивні тварини, будівельний механізований інструмент та бібліотечні фонди – незалежно від вартості;

- капітальні вкладення у багаторічні насадження, на покращення земель (меліоративні, осушувальні, іригаційні та інші роботи) та у орендовані будови, споруди, обладнання та інші об'єкти, що належать до основних засобів.

Синтетичний облік основних засобів ведеться на активному рахунку 10 «Основні засоби», котрий має субрахунка, що запропоновані Планом рахунків бухгалтерського обліку:

- 100 «Інвестиційна нерухомість»;
- 101 «Земельні ділянки»;
- 102 «Капітальні витрати на поліпшення земель»;
- 103 «Будинки та споруди»;
- 104 «Машини та обладнання»;
- 105 «Транспортні засоби»;
- 106 «Інструменти, прилади та інвентар»;
- 107 «Тварини»;
- 108 «Багаторічні насадження»;
- 109 «Інші основні засоби».

На дебеті рахунка відображається залишок на початок і кінець звітного періоду і надходження за звітний період, за кредитом – відбивається вибуття звітного періоду у зв'язку з реалізації та ліквідацією основних засобів.

У бухгалтерському обліку основні засоби обліковуються за первісною вартістю. Відповідно до НП (С) БО № 7 вона залежить від того яким чином основні засоби були придбані (за оплату, в якості внеску до статутного капіталу, безоплатно і т.д.).

Первісна вартість основних засобів, отримана за оплату складається з таких витрат:

- сума, сплачена постачальникам за виконані будівельно-монтажні роботи, за винятком суми непрямих податків, що підлягають відшкодуванню;
- реєстрація зборів, держмита, сплачених у зв'язку з придбанням прав на об'єкт основних засобів;
- сума непрямих податків у зв'язку з придбанням основних засобів, якщо вони не відшкодовані підприємством;
- витрати зі страхування ризиків з доставки основних засобів;
- інших витрат безпосередньо пов'язаних з доведенням основних засобів до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях.

Основні засоби, отримані безкоштовно: первісна вартість дорівнює справедливій вартості на дату отримання. Первісна вартість основних засобів дорівнює справедливій вартості при внеску основних коштів до статутного капіталу підприємства при тому справедлива вартість визначається за погодженням засновника підприємства.

Первісною вартістю основних засобів, що виготовляються власними силами є собівартістю їх виробництва.

При здійсненні товарообмінних бартерних операцій з основними засобами первісна вартість основних засобів буде залежати від того який актив буде переданий.

Первісна вартість об'єкта основних засобів, які отримані в обмін дорівнюють залишковій вартості переданого об'єкта. Але якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливую вартість, то первісна вартість об'єкта основних засобів отриманої в обмін є справедливою вартістю, а різниця включається до витрат звітного періоду.

Аналітичний облік основних засобів ведеться по кожному інвентарному об'єкту за допомогою інвентарних карток торгових форм:

ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів» – застосовується для аналітичного обліку та узагальнення інформації про всі типи основних засобів.

Форма містить дані про технічні особливості, нормах амортизаційних відрахувань. На основі цих карток складається інвентарний список ОЗ-9. Кожному інвентарному засобу присвоюється номер, котрий зберігається в період усього його використання. Він проставляється на всіх первинних документах, відображає наявність і руху об'єкта («Акт приймання і здачі об'єкта» ОС-2, «Акт про ліквідацію» ОС-3).

На підприємстві з невеликою кількістю основних засобів аналітичний облік ведеться в інвентарних книгах. Для контролю інвентарних карток складається ОС-7.

Бухгалтерський облік витрат на виготовлення споруд, придбаних матеріальних необоротних активів здійснюється на рахунку 15 «Капітальні інвестиції», який має такі субрахунки:

- 151 «Капітальне будівництво»;
- 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»;
- 153 «Придбання або виготовлення інших необоротних матеріальних активів»;
- 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів»;
- 155 «Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів».

На субрахунку 151 «Капітальне будівництво» відображаються витрати на будівництво, що здійснюється як господарським, так і підрядним способом для власних потреб підприємства.

На цьому субрахунку також ведеться облік устаткування, що підлягає монтажу в процесі будівництва.

Субрахунок 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів» призначений для обліку витрат на придбання або виготовлення власними силами матеріальних активів, облік яких ведеться на рахунку 10 «Основні засоби» (крім об'єктів будівництва та основного стада).

На субрахунку 153 «Придбання (виготовлення) іншим необоротних матеріальних активів» відображаються витрати підприємства (організації, установи) на придбання або виготовлення власними силами матеріальних активів, облік яких ведеться на рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи».

На субрахунку 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів» відображаються витрати підприємства на придбання або створення власними силами активів, облік яких ведеться на рахунку 12 «Нематеріальні активи».

На субрахунку 155 «Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів» ведеться облік витрат на придбання або вирощування (створення) довгострокових біологічних активів, облік яких ведеться на рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи», у тому числі на вирощування незрілих довгострокових біологічних активів, та формування основного стада робочої і продуктивної худоби (крім тварин, які обліковуються на рахунку 21 «Поточні біологічні активи»).

Нематеріальні активи – немонетарний актив, котрий не має матеріальної форми може бути ідентифікований та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам.

Придбаний або отриманий нематеріальний актив відображається в балансі, якщо існує ймовірність отримання майбутніх економічних вигод, пов'язаних з його використанням і його вартість може бути достовірно визначена (п. 7 НП (С) БО № 8).

Для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух нематеріальних активів Планом рахунків передбачено синтетичний рахунок 12 «Нематеріальні активи», який має такі субрахунки:

- 121 «Права користування природними ресурсами»;
- 122 «Права користування майном»;
- 123 «Права на комерційні позначення»;
- 124 «Права на об'єкти промислової власності»;
- 125 «Авторське право та суміжні з ним права»;
- 127 «Інші нематеріальні активи».

Підставою для за рахунку на баланс об'єкту нематеріального актива є первинний документ. В даний час спеціальні первинні документи для обліку операцій НМА розроблені тільки для таких видів НМА, як об'єкти права інтелектуальної власності. Типові форми первинного обліку цих НМА затверджені наказом № 732, котрий набув чинності тільки в грудні 2004 року.

Для інших видів НМА спеціальні форми первинного обліку не розроблені до цього часу. Однак, для первинного обліку доцільно використовувати типові форми з обліку основних засобів (ОЗ-1, ОЗ-2, ОЗ-3 і т.д.) і для інших видів НМА. при Perezдaчi іншому підприємству, оформлення внутрішнього переміщення не обійтися без форми ОЗ-1.

НА-1 – Акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів: Складається в одному примірнику на кожний окремий об'єкт приймальною комісією. Заповнюється на підставі технічної, науково-технічної та іншої документації. підписується головою та членами комісії, особою, відповідальною, за прийняття для використання об'єкта.

НА-2 – Інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів – Застосовується для аналітичного обліку об'єктів права інтелектуальної власності. Заповнюється в одному примірнику на основі ф. № НА-1.

НА-3 – Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів. – Застосовується для оформлення вибуття об'єктів при їх списанні. Акт складається у двох примірниках комісією. Перший примірник передається до бухгалтерії, а другий – залишається у особи, що була відповідальною за використання об'єкта.

НА-4 – Інвестиційна опис об'єктів інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів. – Використовується при проведенні інвентаризації об'єктів НМА.

Для узагальнення інформації про наявність та рух необоротних активів, у тому числі і НМА, а так само для відображення капітальних інвестицій призначено Журнал 4, який ведеться за кредитом рахунків 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 35.

У розділі 1 Журналу 4 (складається щомісячно) знаходить відображення, зокрема, інформація про кредитових оборотах за

рахунком 12. У 2 розділі Журналу 4 відображається, зокрема, обороти по кредиту рахунку 15 (тобто тут можна знайти інформацію про формування початкової вартості НМА).

Аналітичний облік нематеріальних активів та амортизації ведеться по кожному об'єкту окремо в інвентарних картках обліку, а так само у Відомості 4.3 до Журналу 4 (складається щорічно).

У підсумок балансу включається залишкова вартість, визначена як різниця між первісною вартістю і сумою накопиченої амортизації.

Крім цього, для узагальнення інформації про рух НМА призначено роздери 1 “Нематеріальні активи” форми № 5 Примітки до річної фінансової звітності.

НМА можуть надходити на підприємства в результаті різних подій. Зокрема, НМА можуть бути:

самостійно створені; придбані за грошові кошти; отримані в якості внеску в втомлюся капітал; придбані в результаті обміну на подібний актив; придбані в результаті обміну на неподібний актив.

Придбані (створені) НМА зараховуються на баланс за первісною вартістю.

Процес нарахування амортизації НМА дуже схожий з амортизацією основних засобів.

НМА амортизується протягом строку корисного використання. Строк корисного використання підприємства встановлює самостійно при визнанні об'єкта активом.

При визначенні строку корисного використання об'єкта НМА слід враховувати: строки корисного використання подібних активів; передбачуваний моральний знос; правові або інші подібні обмеження щодо строків його використання та інші фактори.

Для НМА застосовуються ті ж методи амортизації, що і для основних засобів. У більшості випадків амортизація нараховується із застосуванням прямолінійного методу.

Для обліку сум накопиченої амортизації НМА Планом рахунків передбачено рахунок 133 “Накопичена амортизація нематеріальних активів”. Нарухування амортизації по НМА відображається так:

- підприємствами, що використовують рахунки класів 8 і 9:
– Дт 833 – Кт 133; Дт 23, 91, 92, 93, 94 – Кт 133.
- підприємствами, що використовують рахунки класу 9:
– Дт 23, 91, 92, 93, 94 – Кт 133.

Причинами вибуття НМА можуть бути: продаж НМА; списання з балансу внаслідок неможливості отримання подальших економічних вигод; безоплатна передача НМА; передача НМА як внеску до статутного капіталу іншого підприємства; вибуття внаслідок обміну на інший актив (подібний або неподібний).

Питання для самоконтролю

1. Назвіть і охарактеризуйте види оцінки основних засобів.
2. Назвіть прибуткові і видаткові документи, які відображають рух основних засобів.
3. Як ведуть аналітичний облік основних засобів?
4. Дайте класифікаційну характеристику рахунків 10 «Основні засоби»; 15 «Капітальні інвестиції і 83 «Амортизація».
5. Як ведуть облік зносу основних засобів?
6. Назвіть способи розрахунку амортизації основних засобів. Охарактеризуйте найбільш використовуваний варіант.
7. Назвіть і охарактеризуйте види ремонтів основних засобів, порядок їх проведення і обліку витрат.
8. Назвіть і охарактеризуйте види оцінки нематеріальних активів.
9. Назвіть прибуткові і видаткові документи, які відображають рух нематеріальних активів.
10. Як ведуть аналітичний облік нематеріальних активів?
11. Дайте класифікаційну характеристику рахунків 12 «Нематеріальні активи»; 15 «Капітальні інвестиції і 83 «Амортизація».
12. Поняття нематеріальних активів. Синтетичний і аналітичний облік наявності, надходження, реалізації, ліквідації їх.

Навчальні завдання

Завдання 11.1

Підприємством реалізовано виробниче приміщення.

Первісна вартість – 42000грн. Сума нарахованою зносу – 20000грн. Реалізовано приміщення за 36000 грн.

Записати бухгалтерські проводки і визначити фінансовий результат від реалізації ОЗ.

Завдання 11.2

Підприємством реалізовано складське приміщення.

Первісна вартість – 42 000 грн. Сума нарахованого зносу – 20 000 грн.

Реалізовано складське приміщення за 48 000 грн.

Записати бухгалтерські проводки і визначити фінансовий результат від реалізації ОЗ.

Завдання 11.3

Підприємство «Тор» 10.05.20_ р. придбало автомобіль вартістю 32 000 грн. у т.ч. ПДВ.

13.05.20_ р. перерахувало гроші за автомобіль.

13.05.20_ р. автомобіль було введено в експлуатацію.

Відобразити господарські операції у відповідних облікових регістрах, вказати первинні документи, на підставі яких було зроблено запис.

Завдання 11.4

Підприємство реалізувало автомобіль Мерседес за 170 тис. грн. з ПДВ.

Первісна вартість автомобіля 300 тис. грн., знос – 120 тис. грн.

Зробити бухгалтерські проводки.

Завдання 11.5

Підприємство придбало програмне забезпечення для бухгалтерії на суму 3000 грн., у т.ч. ПДВ – 500 грн. Строк корисного використання програмного забезпечення – 5 років.

На підприємстві прийнято рішення о нарахуванні амортизації програмного забезпечення прямолінійним методом.

Відобразити господарські операції у бухгалтерському обліку.

Завдання 11.6

Реалізовано нематеріальний актив, продажна вартість якого складає 2400 грн., у т.ч. ПДВ – 400 грн. По даним бухгалтерського обліку первісна вартість нематеріального активу складає 1500 грн., сума накопиченої амортизації на дату передачі – 300 грн.

Відобразити господарські операції у бухгалтерському обліку.

Тести для самоконтролю

1. Основні засоби на яких виготовляється продукція, а також верстати, включаються в витрати:

- а) по оприбуткуванню;
- б) по оплаті;
- в) по першому із вказаних у варіантах а і б;
- г) при введенні в експлуатацію;
- д) через амортизаційні нарахування.

2. По якій вартості, згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку, повинні оцінюватись у обліку і звітності основні засоби і інші матеріальні активи?

- а) первісній і залишковій;
- б) залишковій;
- в) по справедливій вартості;
- г) первісній і балансовій залишковій з врахуванням затрат на оновлення і покращення основних засобів.

3. На яких рахунках враховуються основні засоби і інші необоротні матеріальні активи?

- а) 10, 11, 13;
- б) 10, 11, 12;
- в) 10, 11, 12, 13;
- г) 10, 11.

4. Квартири, придбані підприємствами, відображаються:

- а) на 10-му рахунку;
- б) на 11-му рахунку;
- в) на 39-му рахунку;
- г) на 15-му рахунку;
- д) на 16-му рахунку.

5. Що розуміють під справедливою вартістю основних засобів?

- а) залишкову вартість;
- б) відновлювальну вартість;
- в) ринкову вартість;
- г) балансову залишкову з урахуванням витрат на оновлення основних засобів.

6. Яким документом оформляється зарахування необоротних активів на баланс підприємства?

- а) актом прийому-передачі;
- б) накладною;
- в) рахунком-фактурою;
- г) іншим документом.

7. Які з наведених необоротних активів відносяться до виробничих основних засобів?

- а) “ноу-хау”, товарні знаки;
- б) основні засоби будинку відпочинку підприємства;
- в) комп’ютери учбового закладу, спортивні споруди;
- г) будівлі, споруди, робочі машини, транспортні засоби.

8. Якою проводкою відображається нарахування зносу основних засобів основного виробництва відповідно до Інструкції із застосування плану рахунків?

- а) Д-т 91 К-т 23;
- б) Д-т 23 К-т 131;
- в) Д-т 23 К-т 91;
- г) Д-т 91 К-т 131.

9. Яким записом відображається в обліку введення в експлуатацію об’єкта основних засобів після завершення його будівництва?

- а) Д-т 10 К-т 40;
- б) Д-т 10 К-т 15;
- в) Д-т 10 К-т 14;
- г) Д-т 40 К-т 10.

10. Якою проводкою в обліку відображаються затрати на транспортування і монтаж безкоштовно одержаних основних засобів, виконані спеціалізованим підприємством?

- а) Д-т 15 К-т 949;
- б) Д-т 14 К-т 372;
- в) Д-т 15 К-т 631;
- г) Д-т 63 К-т 15.

Теми рефератів

1. Поняття основних засобів, класифікація їх і оцінка.
2. Документальне оформлення, синтетичний і аналітичний облік наявності і поповнення основних засобів.
3. Амортизація і знос основних засобів. Методи розрахунку річної суми амортизації.
4. Документування й облік ремонтів і вибуття основних засобів.
5. Нематеріальні активи, їх класифікація та оцінка.
6. Шляхи надходження нематеріальних активів та структура їх первісної оцінки.
7. Побудова синтетичного та аналітичного обліку нематеріальних активів.

Тема 12. ОБЛІК ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інвестиції, операції із спільної діяльності та її розкриття у фінансовій звітності регламентовані НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції».

Інвестиції – це грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Фінансові інвестиції – це активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигід для інвестора.

Фінансові інвестиції класифікують за різними ознаками. За **термінами** вони поділяються на **довгострокові** – інвестиції зі строком більше ніж один рік та **короткострокові** – на строк менший ніж один рік. Довгострокові фінансові інвестиції розглядають як необоротні активи, короткострокові – як поточні активи.

Довгострокові фінансові інвестиції – це інвестиції на період більший ніж один рік, а також всі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент. До них належать довгострокові фінансові вкладення в боргові цінні папери, акції та інші корпоративні права.

Довгострокові інвестиції, згідно з НП(С)БО 12, поділяються на ті, що обліковуються за методом участі в капіталі, та інші інвестиції.

Поточні фінансові інвестиції (фонди та акції інших підприємств) мають такі ознаки: встановлений строк їх погашення не перевищує одного року або вкладення здійснені без наміру отримувати доходи по них більше одного року. Ці інвестиції, згідно з НП(С)БО 12, поділяються на еквіваленти грошових коштів та інші поточні фінансові інвестиції.

До фінансових інвестицій відносять інвестиції у:

- акції;
- облігації;
- депозитні сертифікати;
- казначейські зобов'язання;
- інші цінні папери;
- капітал інших підприємств.

Розрізняють довгострокові та поточні фінансові інвестиції.

Поточні фінансові інвестиції – це інвестиції на строк, що не перевищує одного року, та які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент.

Серед поточних фінансових інвестицій виділяють фінансові інвестиції, які для цілей фінансової звітності визначаються еквівалентами грошових коштів.

Фінансовий облік наявності та руху поточних фінансових інвестицій та еквівалентів грошових коштів, у тому числі депозитних сертифікатів, ведеться на **рахунку 35 “Поточні фінансові інвестиції”**. За дебетом рахунку 35 “Поточні фінансові інвестиції” відображається придбання (надходження) еквівалентів грошових коштів та поточних фінансових інвестицій, за **кредитом** – зменшення їх вартості та вибуття.

Рахунок 35 “Поточні фінансові інвестиції” має субрахунки:

- 351 “Еквіваленти грошових коштів”;
- 352 “Інші поточні фінансові інвестиції”.

Витрати, понесені при придбанні фінансових інвестицій (сплата комісійних, податків, зборів, інші витрати, безпосередньо пов’язані з придбанням фінансової інвестиції), які включаються до первісної вартості цих інвестицій, відображаються за дебетом рахунку 35 та кредитом відповідних рахунків (розрахунків із кредиторами, бюджетом тощо).

Сума зменшення балансової вартості фінансових інвестицій, справедливу вартість яких достовірно визначити неможливо, за рахунок зменшення корисності відображається у складі інших витрат. Сума збільшення балансової вартості фінансових інвестицій, які відображаються за справедливою вартістю, відноситься до інших доходів:

– Дт 35 Кт 746 – на суму до оцінки; зменшення – у складі інших витрат;

– Дт 975 Кт 35 – на різницю між первісною й справедливою вартістю. Погашення фінансових інвестицій грошовими коштами відображають записом:

– Дт 35 Кт 30, 31.

Синтетичний облік операцій за рахунком 35 ведуть у **Журналі 4** (розділ II) і **Відомісті 4.2**.

Довгострокові фінансові інвестиції – активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора строком більше одного року.

Облік операцій з довгостроковими фінансовими інвестиціями відображається на рахунку **14 “Інвестиції”**, який призначений для узагальнення інформації про наявність та рух довгострокових інвестицій (вкладень) у цінні папери інших підприємств, облігацій державних та місцевих позик, статутний капітал інших підприємств, створених на території країни та за кордоном, тощо.

Рахунок 14 “Інвестиції” має такі **субрахунки**:

– **141** “Інвестиції пов’язаним сторонам за методом обліку участі в капіталі”;

– **142** “Інші інвестиції пов’язаним сторонам”;

– **143** “Інвестиції непов’язаним сторонам”.

За **дебетом** рахунку 14 “Інвестиції” відображається вартість довгострокових інвестицій, за **кредитом** їх вибуття (списання) чи зменшення вартості, а також одержання дивідендів від об’єкта інвестування, якщо облік інвестицій ведеться за методом участі в капіталі.

Аналітичний облік за рахунком 14 “Інвестиції” ведеться за видами довгострокових фінансових вкладень та об’єктами інвестування. При цьому побудова аналітичного обліку повинна забезпечити можливість отримання інформації про довгострокові фінансові вкладення в об’єкти як на території країни, так і за кордоном.

При придбанні, перепродажу цінних паперів з каси або поточного рахунку підставою для здійснення записів у бухгалтерському обліку є ПКО чи виписка банку.

Сплата за придбані акції може проводитися не тільки шляхом перерахування грошових коштів, а й матеріальними цінностями, нематеріальними активами, основними засобами, що повинно бути обумовлено в договорі. Підставою для здійснення відповідних записів є документи, які підтверджують факт передачі об’єктів інвестором (акт приймання-передачі основних засобів, накладна на відпуск матеріалів на сторону тощо).

Підставою для оприбуткування депозитних сертифікатів і отримання відсотків є виписка банку з рахунків у банку з доданням виправданих документів. Синтетичний облік довгострокових

фінансових інвестицій ведуть у Журналі 4, а аналітичний облік у відомості 4.2 за видами цих інвестицій.

Для відображення в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних із застосуванням методу участі в капіталі, призначено спеціальні рахунки (субрахунки), а саме:

– 141 “Інвестиції пов'язаним сторонам за методом участі в капіталі”;

– 72 “Дохід від участі в капіталі”;

– 96 “Втрати від участі в капіталі”;

– 42 “Додатковий капітал”.

Рахунок 141 призначено для узагальнення інформації про наявність і рух довгострокових інвестицій (вкладень) у цінні папери (статутний капітал) підприємств – пов'язаних осіб, створених на території країни та за кордоном.

На рахунку 72 необхідно узагальнювати інформацію про доходи, пов'язані зі збільшенням частки інвестора в чистих активах об'єкта інвестування внаслідок отриманих інвестованими підприємствами прибутків.

На рахунку 42 відображається інформація про доходи, пов'язані зі збільшенням частки інвестора в чистих активах об'єкта інвестування завдяки збільшенню інвестованим підприємством свого додаткового капіталу.

На рахунку 96 ведуть облік втрат, пов'язаних зі зменшенням означеної частки інвестора внаслідок зазнаних інвестованими підприємствами збитків або зменшення їхнього власного капіталу через інші події.

На рахунках 72 та 96 запис здійснюється за субрахунком, що відповідає статусу інвестованого підприємства: асоційоване (1), спільне (2) або дочірнє (3).

На рахунку 42 запис здійснюється за субрахунком, що відповідає статті додаткового капіталу інвестованого підприємства, з якої відбувалося збільшення.

Метод оцінки фінансових інвестицій за амортизованою собівартістю застосовують до інвестицій, які утримують на підприємстві до їх погашення. Такі інвестиції здійснюються, як правило, способом придбання цінних паперів – облігацій, казначейських зобов'язань та ощадних сертифікатів банку. Після

закінчення терміну обігу інвестору буде повернута номінальна вартість придбаного цінного папера.

Отже, амортизована вартість інвестицій – це теперішня вартість боргових цінних паперів на момент їх погашення, приведена до номіналу.

У міжнародній практиці передбачено два методи амортизації – прямолінійний та метод ефективної ставки відсотків.

У нашій країні перевага віддається останньому, як більш точному й методологічно правильному.

Амортизована собівартість фінансових інвестицій (АСФІ) – собівартість фінансових інвестицій з урахуванням часткового їх списання внаслідок зменшення корисності, яка збільшена (зменшена) на суму накопиченої амортизації дисконту (премії):

$$\text{АСФІ} = \text{первісна собівартість} + (-) \text{накопичена сума амортизації дисконту (премії)}.$$

Таким чином, амортизована собівартість визначається способом коригування первісної вартості на суму накопиченої амортизації дисконту (премії).

Як зазначалося вище, дисконт (премія) виникає у разі відхилення ринкової вартості облігації від номіналу. Якщо інвестор сплачує більше номіналу, вважається, що боргові зобов'язання придбані з премією, якщо менше – з дисконтом.

Дисконт і премія амортизуються інвестором протягом періоду з дати придбання до дати погашення за методом ефективної ставки відсотка.

Сума амортизації дисконту або премії нараховується одночасно з нарахуванням відсотка, що підлягає отриманню.

Нарахування й отримання відсотків за придбаними облігаціями відображається в обліку власником таким чином:

1. Дт 373 “Розрахунки за нарахованими доходами”;

Кт 732 “Відсотки одержані” – нарахування відсотків.

2. Дт 311 “Поточні рахунки в національній валюті”;

Кт 373 “Розрахунки за нарахованими доходами” – отримання відсотків.

Рахунок 142 “Інші інвестиції пов’язаним сторонам” – це рахунок бухгалтерського обліку довгострокових позик і боргових

цінних паперів підприємств, які завдяки основним (пайовим) вкладенням інвестор контролює або на діяльність яких справляє істотний вплив.

За **дебетом** рахунку 142 відображається вартість придбаних у пов'язаних осіб довгострокових облігацій, а також надання їм необлігаційних позик у кореспонденції з рахунками коштів або розрахунків, за **кредитом** – їх вибуття, зниження вартості чи зменшення заборгованості, в кореспонденції з рахунками розрахунків. Довгострокові фінансові інвестиції на рахунку 142 обліковуються за собівартістю або справедливою вартістю, а облігації – за амортизованою собівартістю.

Рахунок 143 Інвестиції непов'язаним сторонам – це рахунок бухгалтерського обліку довгострокових позик і боргових цінних паперів підприємств, які не є стосовно інвестора дочірніми, асоційованими або спільними. Тобто боргові цінні папери виражають позичання грошей. До них належать: комерційні (товарні) векселі, грошові й ощадні сертифікати, довгострокові та інші документально оформлені зобов'язання з терміном виконання понад один рік. Довгострокові фінансові інвестиції на рахунку 143 обліковуються за собівартістю або справедливою вартістю, а векселі та облігації – за амортизованою собівартістю.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення поняття «інвестиція», назвіть інвестиції за їх видами.
2. Назвіть види фінансових інвестицій.
3. Охарактеризуйте довгострокові і поточні фінансові інвестиції.
4. Назвіть види капітальних витрат.
5. Охарактеризуйте рахунки для фінансових і капітальних інвестицій. (14, 15, 35)

Навчальні завдання

Завдання 12.1

Підприємством «А» придбані акції підприємства «Б» в обмін на готову продукцію. Справедлива вартість готової продукції 10000 грн., а виробнича собівартість – 9000 грн. Зробити бухгалтерські рахунки.

Тести для самоперевірки

1. У статті «Поточні фінансові інвестиції» відображають:

- а) фінансові інвестиції на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент;
- б) фінансові інвестиції на період більше одного року, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент;
- в) короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

2. До фінансових інвестицій, що надають право власності, належать:

- а) боргові цінні папери.
- б) довгострокові векселі.
- в) внески до статутного капіталу;
- г) немає правильної відповіді.

3. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інвестиції та її розкриття у фінансовій звітності визначаються:

- а) Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”;
- б) НП(С)БО 10;
- в) НП(С)БО 12;
- г) НП(С)БО 11.

4. Короткострокові фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і характеризуються незначним ризиком зміни вартості, – це:

- а) поточні фінансові інвестиції;
- б) фінансові вкладення;
- в) еквіваленти грошових коштів;
- г) довгострокові фінансові інвестиції.

5. Аналітичний облік по рахунку 35 ведеться:

- а) за валютою розрахунків;
- б) за видами фінансових інвестицій;
- в) за видами цінних паперів;
- г) за видами діяльності.

6. Інвестиції поділяються на:

- а) короткострокові, довгострокові;
- б) фінансові та капітальні;
- в) реінвестиції;
- г) усі наведені варіанти правильні.

7. Аналітичний облік по рахунку 14 ведеться:

- а) за валютою розрахунків;
- б) за видами фінансових інвестицій та об'єктами інвестування;
- в) за видами цінних паперів;
- г) за видами діяльності.

8. Довгострокові фінансові інвестиції – це інвестиції:

- а) строком до 1-року;
- б) строком більше одного року;
- в) строком більше 3-х років;
- г) строком більше 5-ти років.

9. Облік капітальних інвестицій ведуть у журналі:

- а) 3;
- б) 4;
- в) 5;
- г) 1.

10. Інвестиційна діяльність це:

- а) операції з грошовими коштами;
- б) операції з придбання та реалізації необоротних активів та фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів;
- в) операції з кредитування перспективних підприємств.

11. До фінансових інвестицій відносять:

- а) поштові марки, путівки в санаторії та будинки відпочинку, трудові книжки;
- б) акції, облігації, казначейські зобов'язання, депозитні сертифікати, інші цінні папери;
- в) платіжні доручення, акредитиви, платіжні доручення – вимоги;
- г) права користування природними ресурсами, права користуванням майном.

12. Одержання доходу від реалізації поточних фінансових інвестицій відображається в обліку проводкою:

- а) Д-т 311 К-т 741;
- б) Д-т 352 К-т 741;
- в) Д-т 741 К-т 793;
- г) Д-т 352 К-т 733.

13. Перерахування коштів з поточного рахунка на здійснення довгострокових фінансових інвестицій відображається в обліку:

- а) Д-т 141 К-т 311;
- б) Д-т 333 К-т 311;
- в) Д-т 311 К-т 14;
- г) Д-т 511 К-т 333.

Теми рефератів

1. Фінансові інвестиції: економічна суть і значення.
2. Види та завдання обліку фінансових інвестицій.
3. Облік доходів і втрат від участі в капіталі.
4. Методи обліку фінансових інвестицій: за справедливою вартістю; амортизованою собівартістю; участі в капіталі.
5. Облік поточних фінансових інвестицій.

Тема 13. ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Утворюється власний капітал двома шляхами:

– внесенням власниками підприємства грошових коштів та інших активів;

– накопиченням суми доходу, що залишається на підприємстві.

За формами власний капітал поділяється на дві категорії:

– інвестований (вкладений або сплачений капітал);

– нерозподілений прибуток.

Інвестований капітал – це сума простих та привілейованих акцій за їх номінальною (оголошеною) вартістю, а також додатково вкладений капітал, який також може бути поділений за джерелами утворення.

Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, що не була розподілена між акціонерами.

Зареєстрований капітал відображає сукупність вкладів, внесених засновниками при створенні та забезпеченні наступної діяльності товариства в обмін на корпоративні права. У Цивільному кодексі України зареєстрований капітал визначено як суму внесків засновників господарського товариства, що визначає мінімальний розмір майна господарського товариства й гарантує інтереси його кредиторів.

Для узагальнення інформації про стан і рух статутного й іншого зареєстрованого капіталу, пайового капіталу відповідно до законодавства і установчих документів, а також внесків до оголошеного, але ще не зареєстрованого капіталу призначено пасивний балансовий рахунок № 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал».

За кредитом рахунку відображається збільшення зареєстрованого і пайового капіталу, а також надходження внесків до оголошеного, але ще не зареєстрованого статутного капіталу, за дебетом – його зменшення (вилучення).

Аналітичний облік статутного капіталу ведеться за видами капіталу у розрізі засновників, учасників, акціонерів господарського товариства.

Залишок рахунка № 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» має відповідати розміру статутного капіталу, зафіксованого в установчих документах господарського товариства. Зміни розміру статутного капіталу здійснюються після внесення відповідних змін до установчих документів товариства, що є підставою для відображення інформації на рахунку № 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал». За інформацією про розмір зареєстрованого капіталу, відображеного у зареєстрованих установчих документах у бухгалтерському обліку необхідно відобразити:

1) за кредитом рахунка № 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» – формування статутного капіталу товариства;

2) за дебетом рахунка № 46 «Неоплачений капітал» – утворення заборгованості засновників за внесками до зареєстрованого капіталу товариства.

Рахунок 41 «Капітал у дооцінках» призначено для обліку і узагальнення інформації про дооцінки (уцінки) необоротних активів і фінансових інструментів, які відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку відображаються у складі власного капіталу і розкриваються у звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід). Залишок на цьому рахунку зменшується у разі уцінки та вибуття зазначених активів, зменшення їх корисності тощо.

Рахунок 41 «Капітал у дооцінках» має такі субрахунки:

- 411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів»;
- 412 «Дооцінка (уцінка) нематеріальних активів»;
- 413 «Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів»;
- 414 «Інший капітал у дооцінках».

На субрахунку 411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів» узагальнюється інформація про дооцінку основних засобів, уцінки таких об'єктів в межах сум раніше проведених дооцінок, віднесення сум дооцінки до нерозподіленого прибутку.

На субрахунку 412 «Дооцінка (уцінка) нематеріальних активів» узагальнюється інформація про дооцінку нематеріальних активів, уцінки таких об'єктів в межах сум раніше проведених дооцінок, віднесення сум дооцінки до нерозподіленого прибутку.

На субрахунку 413 «Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів» узагальнюється інформація про зміну балансової вартості об'єктів хеджування при значенні коефіцієнта ефективності хеджування грошових потоків у межах ,визначених національними положеннями

(стандартами) бухгалтерського обліку, та віднесення сум до первісної вартості фінансових активів чи фінансових зобов'язань або до складу інших доходів (витрат).

На субрахунку 414 «Інший капітал у дооцінках» узагальнюється інформація про інший капітал у дооцінках, не відображений на інших субрахунках.

Вхідний залишок на субрахунку рахунка 41 «Капітал у дооцінках» формується шляхом перенесення відповідної інформації з рахунка 42 «Додатковий капітал».

Рахунок 42 «Додатковий капітал» призначений для узагальнення інформації про суми, на які вартість реалізованих випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість, а також про вартість необоротних активів, безкоштовно отриманих підприємством від інших осіб, та інші види додаткового капіталу.

Рахунок пасивний: за кредитом відображається збільшення (формування) коштів додаткового капіталу, за дебетом – зменшення (використання) коштів додаткового капіталу.

До рахунка № 42 «Додатковий капітал» відкриваються наступні субрахунки:

– № 421 «Емісійний дохід», який призначений для узагальнення інформації про відображення прибутку (збитку) від продажу, випуску або анулювання інструментів власного капіталу;

– № 422 «Інший вкладений капітал», який призначений для узагальнення інформації про інший вкладений засновниками підприємств (крім акціонерних товариств) капітал, що перевищує статутний капітал, інші внески без рішень про зміни розміру зареєстрованого капіталу;

– № 423 «Накопичені курсові різниці», який призначений для узагальнення інформації про курсові різниці, які відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку відображаються у складі власного капіталу та визнаються в іншому сукупному доході.

– № 424 «Безоплатно одержані необоротні активи», який призначений для узагальнення інформації про вартість необоротних активів, безоплатно одержаних підприємством від інших осіб;

– № 425 «Інший додатковий капітал», який призначений для узагальнення інформації про інші види додаткового капіталу, які не

знайшли своє відображення на інших субрахунках рахунка № 42 «Додатковий капітал».

У відповідності до національних стандартів бухгалтерського обліку додатковий капітал поділяється на додатково вкладений та інший додатковий капітал.

Резервний капітал – це сума резервів, створених, відповідно до чинного законодавства або установчих документів, за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства та використовується для покриття можливих збитків, непередбачених витрат й погашення боргів у випадку ліквідації товариства.

Для обліку та узагальнення інформації про операції з резервним капіталом призначено пасивний балансовий рахунок № 43 «Резервний капітал»,

За кредитом рахунка відображається формування та збільшення резервного капіталу, за дебетом – використання коштів резервного капіталу.

Результат діяльності підприємства може бути:

- позитивний – прибуток (у випадку перевищення доходів над витратами, які понесені для отримання таких доходів);
- негативний – збиток (при перевищенні понесених витрат над сумою визнаних доходів).

Нерозподілений прибуток – це частина прибутку, отриманого та реінвестованого у господарську діяльність підприємства й нерозподіленого між його засновниками. У відповідності до вимог чинного законодавства нерозподілений прибуток залишається у розпорядженні товариства та розподіляється за рішенням зборів акціонерів (засновників) на наступні цілі:

- покриття збитків;
- формування та збільшення резервного капіталу;
- збільшення розміру зареєстрованого капіталу;
- нарахування дивідендів власникам простих і привілейованих акцій та засновникам пропорційно до їх часток у зареєстрованому капіталі товариства;
- інші цілі, передбачені установчими документами товариства.

Непокритий збиток – це сума непокритого збитку звітного року та попередніх років. Списання таких збитків здійснюється за рахунок

нерозподіленого прибутку, резервного, пайового чи додаткового капіталу.

Для обліку та узагальнення інформації про операції з нерозподіленим прибутком (непокритим збитком) призначено балансовий рахунок № 44 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)». За кредитом рахунку відображається збільшення прибутку від усіх видів діяльності, за дебетом – визнання збитків та використання прибутку.

Вилучений капітал – це фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників. Таким чином, вилучений капітал для акціонерних товариств складається із сумарної вартості акцій власної емісії, не розмішених серед акціонерів, та які перебувають у резерві товариства, а для інших господарських товариств – часток, викуплених у засновників. Викуплені акції у відповідності до норм господарського законодавства не дають право голосу та за ними не нараховуються і не виплачуються дивіденди.

Для узагальнення інформації про викуплені акції в бухгалтерському обліку призначений контрпасивний регулюючий рахунок № 45 «Вилучений капітал». За кредитом відображається вартість анульованих або перепроданих акцій (часток). За дебетом – фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених господарським товариством у його акціонерів (учасників).

Рахунок 46 “Неоплачений капітал” призначений для узагальнення інформації про зміни у складі неоплаченого капіталу підприємства.

За дебетом рахунку відображають заборгованість засновників (учасників) господарського товариства за внесками до статутного капіталу підприємства, за кредитом – погашення заборгованості за внесками до статутного капіталу.

Аналітичний облік неоплаченого капіталу ведуть за видами розмішених неоплачених акцій (для акціонерних товариств) та за кожним засновником (учасником) підприємства.

Неоплачений капітал – це сума заборгованості власників (учасників) за внесками до капіталу.

Дебет рахунка № 46 “Неоплачений капітал” Кредит рахунка № 401 “Статутний капітал”. Зменшується заборгованість за акції (неоплаченого капіталу) внаслідок фактичного надходження внесків засновників та учасників акціонерного товариства, на які вони

підписались. і фінансовому обліку ця операція відображається на кредиті рахунка 46 “Неоплачений капітал”.

Питання для самоперевірки

1. Облік зареєстрованого (пайового) капіталу.
2. Облік капіталу у дооцінках
3. Облік додаткового капіталу.
4. Облік резервного капіталу.
5. Облік нерозподілених прибутків (непокритих збитків).
6. Облік вилученого капіталу.
7. Облік неоплаченого капіталу.

Навчальні завдання

Завдання 13.1

З ТОВ виходить учасник, доля в статутному капіталі 20 % . Його доля викупується іншим учасником. Зареєстрований і сплачений статутний капітал у розмірі 100 тис. грн. Резервний капітал на початок звітного року 25 тис. грн., нерозподілений прибуток минулих років – 60 тис. грн.

Зробити бухгалтерські проводки. Вказати на первинні документи, які необхідні для відображення господарських операцій.

Тести для самоперевірки

1. Акціонерне товариство реалізувало комп'ютер. Як ця господарська операція вплинула на статутний капітал підприємства?

- а) зменшився на суму виручки;
- б) збільшився на суму виручки;
- в) залишився без змін;
- г) зменшився на суму виручки за мінусом зносу.

2. Якою проводкою відображається передача об'єктів основних засобів як вклад в статутний капітал іншого підприємства?

- а) Д-т 10 К-т 40;
- б) Д-т 14 К-т 10;
- в) Д-т 14 К-т 40;

- г) Д-т 14 К-т 311;
- д) немає вірної відповіді.

3. Що розуміється під терміном “забезпечення майбутніх витрат і платежів”?

- а) борг банкам за кредитами;
- б) кошти, що за рішенням підприємства резервуються для забезпечення майбутніх витрат і платежів і включені до витрат поточного періоду;
- в) кошти, що за рішенням підприємства резервуються для забезпечення майбутніх витрат і платежів і не включені до витрат поточного періоду;
- г) створення резерву для покриття боргу працівникам підприємств з оплати праці.

4. Що означає бухгалтерський запис Д-т 944 “Сумнівні та безнадійні борги”-К-т 38 “Резерв сумнівних боргів”?

- а) списання безнадійних боргів;
- б) створення резерву сумнівних та безнадійних боргів;
- в) акумулювання всіх сумнівних боргів на одному рахунку;
- г) зменшення резерву безнадійних боргів в результаті зміни фінансового становища дебіторів.

5. В результаті якої господарської операції з основними засобами в акціонерному товаристві може бути збільшений статутний капітал?

- а) при надходженні основних засобів на підприємство;
- б) при безкоштовному надходженні основних засобів;
- в) при надходженні основних засобів як внески в статутний капітал;
- г) при викупі акцій;
- д) величина статутного фонду в акціонерних товариствах не пов’язана з рухом основних засобів.

6. Бухгалтерський запис Д-т 443 “Прибуток використаний у звітному періоді”-К-т 40 “Статутний капітал” означає:

- а) збільшення статутного капіталу за рахунок збільшення номінальної вартості акцій;

- б) надходження коштів як оплата зобов'язань по підписці на акції;
- в) збільшення статутного капіталу за рахунок безкоштовно одержаних цінностей;
- г) збільшення статутного фонду за рахунок реінвестування дивідендів.

7. Бухгалтерський запис Д-т 40 “Статутний капітал”-К-т451 “Вилучені акції” означає:

- а) зменшення статутного капіталу за рахунок анулювання акцій;
- б) зменшення статутного капіталу за рахунок зменшення номінальної вартості акцій;
- в) нараховані дивіденди за акціями;
- г) списаний статутний капітал у сумі заборгованості учасникам.

8. Бухгалтерський запис Д-т 443 «Прибуток використаний у звітному періоді»-К-т 671 «Розрахунки за нарахованими дивідендами» означає:

- а) нарахування дивідендів акціонерам;
 - б) виплату доходів акціонерам;
 - в) заборгованість підприємства акціонерам після випуску акцій;
 - г) заборгованість акціонерів по підписці на акції до реєстрації
- АТ.

9. На кінець року рахунок 791 «Фінансові результати операційної діяльності»:

- а) може мати залишок;
- б) не може мати залишку;
- в) може бути залишок лише за кредитом;
- г) може мати залишок лише за дебетом.

10. Що означає бухгалтерська проводка за дебетом рахунку 23 та кредитом рахунку 471?

- а) нараховані відпускні;
- б) виплачені відпускні;
- в) створено резерв на виплату відпусток.

11. Сума вилученого капіталу:

- а) виключається з величини власного капіталу;
- б) не виключається з величини власного капіталу;
- в) виключається з власного капіталу лише при прийнятті рішення про зменшення величини статутного капіталу.

12. Формування резервного капіталу відображається в обліку:

- а) Д-т 43 К-т 443;
- б) Д-т 40 К-т 43;
- в) Д-т 46 К-т 43;
- г) Д-т 443 К-т 43.

13. Власний капітал – це:

- а) активи підприємства;
- б) боргові зобов'язання;
- в) вартість прав власників підприємства;
- г) частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язання.

Теми рефератів

1. Економічний зміст власного капіталу.
2. Облік власного капіталу.
3. Статутний капітал підприємств недержавної форми власності.
4. Синтетичний і аналітичний обліки інших видів власного капіталу.

Тема 14. ОБЛІК ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання і розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначені Національним Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання».

Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду.

З метою бухгалтерського обліку зобов'язання поділяються на:

- довгострокові;
- поточні;
- забезпечення;
- непередбачені зобов'язання:
- доходи майбутніх періодів.

–

До довгострокових зобов'язань належать:

- довгострокові кредити банків;
- інші довгострокові фінансові зобов'язання;
- відстрочені податкові зобов'язання;
- інші довгострокові зобов'язання.

Зобов'язання, на яке нараховуються відсотки та яке підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу, слід розглядати як довгострокове зобов'язання, якщо первісний термін погашення був більше ніж дванадцять місяців та до затвердження фінансової звітності існує угода про переоформлення цього зобов'язання на довгострокове.

Довгострокове зобов'язання за кредитною угодою (якщо угода передбачає погашення зобов'язання на вимогу кредитора (позикодавця) у разі порушення певних умов, пов'язаних з фінансовим станом позичальника), умови якої порушені, вважається довгостроковим, якщо:

– позикодавець до затвердження фінансової звітності погодився не вимагати погашення зобов'язання внаслідок порушення;

– не очікується виникнення подальших порушень кредитної угоди протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від умов та виду зобов'язання.

Поточні зобов'язання включають:

– короткострокові кредити банків;

– поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями;

– короткострокові векселі видані;

– кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги;

– поточну заборгованість за розрахунками з одержаних авансів, за розрахунками з бюджетом, за розрахунками з позабюджетних платежів, за розрахунками зі страхування, за розрахунками з оплати праці, за розрахунками з учасниками, за розрахунками із внутрішніх розрахунків;

– інші поточні зобов'язання.

Поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення.

Забезпечення – зобов'язання з невизначеними сумою або часом погашення на дату балансу.

Забезпечення створюються для відшкодування наступних (майбутніх) операційних витрат на:

– виплату відпусток працівникам;

– додаткове пенсійне забезпечення;

– виконання гарантійних зобов'язань;

– реструктуризацію, виконання зобов'язань при припиненні діяльності;

– виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів тощо.

Суми створених забезпечень визнаються витратами (за винятком суми забезпечення, що включається до первісної вартості основних засобів відповідно до Національного Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»).

Забезпечення створюється при виникненні внаслідок минулих подій зобов'язання, погашення якого ймовірно призведе до зменшення ресурсів, що втілюють в собі економічні вигоди, та його оцінка може бути розрахунково визначена.

Забороняється створювати забезпечення для покриття майбутніх збитків від діяльності підприємства.

Забезпечення для відшкодування витрат на реструктуризацію створюється у разі наявності затвердженого керівництвом підприємства плану реструктуризації з конкретними заходами, строками їх виконання та сумою витрат, що будуть зазначені, й після початку реалізації цього плану.

Сума забезпечення визначається за обліковою оцінкою ресурсів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), необхідних для погашення відповідного зобов'язання, на дату балансу. Забезпечення для відшкодування витрат на реструктуризацію визначається за сумою прямих витрат, які не пов'язані з діяльністю підприємства, що триває. Забезпечення довгострокових зобов'язань визнаються у сумі їх теперішньої вартості.

Непередбачене зобов'язання – це: зобов'язання, що може виникнути внаслідок минулих подій та існування якого буде підтверджено лише тоді, коли відбудеться або не відбудеться одна чи більше невизначених майбутніх подій, над якими підприємство не має повного контролю: або теперішнє зобов'язання, що виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки малоімовірно, що для врегулювання зобов'язання потрібно буде використати ресурси, які втілюють у собі економічні вигоди, або оскільки суму зобов'язання не можна достовірно визначити.

Непередбачені зобов'язання відображаються на позабалансових рахунках підприємства за обліковою оцінкою.

Кредит – це надання підприємствам банками у тимчасове користування коштів, які являють собою акумульовані вільні кошти інших підприємств, організацій. Кредит видається на умовах повернення, терміновості, забезпеченості і сплачення відсотків за користуванням ним. За терміном надання кредити поділяються на короткострокові, середньострокові та довгострокові.

Банківський процент – це плата за надані в борг гроші, ціна грошей, винагорода, яку приносять заощадження тим, хто дає гроші в борг.

Можливість отримання довгострокового кредиту залежить від таких факторів, які повинні враховувати позичальники при контактах з персоналом банків:

– вартість проекту;

– термін реалізації проекту;

– строк окупності витрат;

– термін кредиту;

– довіра до клієнта (форма власності, частка власних коштів на інвестування, забезпеченість кредиту, чи є акції підприємства у володінні банком, величина клієнта, фінансово- економічний стан підприємства та його стабільність);

– підтримка (хоча б моральна) проектів державними і регіональними органами влади.

Довгострокові позики видаються на строк понад 12 місяців із дати балансу, пов'язані, як правило, з інвестуванням коштів на технічне переозброєння, реконструкцію, модернізацію.

Довгострокові кредити за характером погашення поділяють на такі, що погашаються одноразовим внеском і такі, що погашаються поступово частинами. Розмір і термін повернення коштів обумовлюються кредитним договором.

Банківський процент розраховують у момент одержання кредиту по час його повернення або рівними частинами упродовж терміну кредиту.

Надані банком довгострокові кредити обліковуються на рахунку **50 «Довгострокові позики»**, до якого відкриваються такі субрахунки:

- 501 «Довгострокові кредити банків у національній валюті»;

- 502 «Довгострокові кредити банків у іноземній валюті»;

- 503 «Відстрочені довгострокові кредити банків у національній валюті»;

- 504 «Відстрочені довгострокові кредити банків в іноземній валюті»;

- 505 «Інші довгострокові позики в національній валюті»;

- 506 «Інші довгострокові позики в іноземній валюті».

По **кредиту** рахунку 50 «Довгострокові позики» відображається сума отриманих кредитів із строком погашення більше одного року, а також відстрочених (переведених із короткострокових) позик банку в національній та іноземній валюті.

По **дебету** рахунку відображується погашення зобов'язань виплатою грошима, передачею необоротних і оборотних активів, надання робіт і послуг, заміною одних зобов'язань іншими, перетворенням зобов'язань у капітал та іншими операціями.

На субрахунках 501 і 502 ведеться облік заборгованості за наданий вітчизняними та зарубіжними банками кредит; на субрахунках 503 і 504 – за простроченими кредитами, наданими вітчизняними та зарубіжними банками; на субрахунках 505 і 506 – залучених кредитів банківських організацій.

Операції, що показують рух позикових коштів, відображаються на основі **виписок банку** та прикладених до них первинних документів.

Виписки обробляються методом зазначення кореспонденції рахунків обліку.

Дані оброблених виписок записуються в **Журналі 1**.

Аналітичний облік ведеться в **оборотній відомості**, де повинні знайти відображення банки, що надають позики, види кредитів, сума, строки погашення, проценти сплачені та інші дані. **Синтетичний облік** довгострокових позик ведуть у **Журналі 2**.

Поточні зобов'язання – зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

У бухгалтерському обліку визнання зобов'язань при придбанні підприємством матеріальних та нематеріальних цінностей, послуг здійснюються із дотриманням принципу відповідності.

Тому використовується метод нарахування, дотримання якого, з точки зору визнання зобов'язань по відношенню до своїх кредиторів, вимагає від підприємства правильного визнання моменту переходу права власності на відповідні цінності або моменту отримання послуг. Саме у момент переходу права власності, який визначається, наприклад, умовами контракту, за відсутності одночасного розрахунку у грошовій формі з постачальниками та підрядниками виникають зобов'язання за отримані активи.

Для обліку таких зобов'язань використовується рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».

На рахунку 63 **«Розрахунки з постачальниками та підрядниками»** ведеться облік розрахунків з постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги. За кредитом відображається заборгованість за одержані від постачальників та підрядників товарно-матеріальні цінності, прийняті роботи, послуги, за дебетом – її погашання, списання тощо.

Основними джерелами інформації для контролю розрахункових відносин з постачальниками і підрядниками є первинні документи. Порядок та форми розрахунків між покупцем і постачальником визначаються у господарських договорах або контра: купівлі – продажу. **Основними** типовими документами з оприбуткування запасів від вітчизняного постачальника є накладі товарно-транспортні накладні, залізничні накладні, акти про приймання матеріалів, податкові накладні (для визначення суми податкового кредиту з ПДВ) тощо.

Платіжними документами, які використовуються при операціях оплати товару, є рахунки-фактури, платіжні доручення, виписки банків тощо.

Одержані рахунки-фактури перевіряють і контролюють своєчасність їх оплати.

На практиці трапляються випадки, коли виробничі запаси надходять до складу без рахунків – фактур постачальників. Такі поставки називають невідфактурованими. Бухгалтерія повинна організувати окремий облік розрахунків за ці матеріали і вжити заходів для своєчасного одержання рахунків від постачальників.

Розрахункові документи, які надає підприємство – постачальник покупцеві на суму оплати за отриману продукцію, виконані роботи чи надані послуги, повинні бути акцептовані.

Акцепт розрахункових документів – це підпис керівника (або уповноваженої особи) (акцептанта) на рахунку, який засвідчує згоду на його оплату.

Підставою для обліку імпортованих товарів та їх руху є документи іноземної фірми-постачальника, транспортно – експедиційних компаній з навантажувально-розвантажувальних і транспортних послуг, документи на послуги щодо зберігання товару, розрахункові документи про сплату мита, зборів і податків.

Аналітичний облік ведеться окремо за кожним постачальником та підрядником у розрізі кожного документа на сплату.

Облік розрахунків із постачальниками ведеться у **Журналі з та Відомості 3.3** аналітичного обліку до рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».

Записи в журналі здійснюються за фактичною собівартістю придбання запасів, яка складається з їх купівельної ціни, податку на додану вартість і транспортно – заготівельних витрат.

Фактична собівартість запасів визначається у кінці місяця після підрахунку загальної суми транспортно – заготівельних витрат і розрахунків їх розподілу між окремими видами запасів. Протягом місяця записи в Журналі 3 робляться на підставі документів постачальника, які надходять у бухгалтерію та відповідним чином обробляються. Доцільно відображати вартість матеріальних цінностей за купівельними цінами, за які приймається ціна постачальника, що показана в рахунках до оплати. Усі інші елементи, що вказані у рахунках постачальника, у ціну не входять і відображають окремо або входять до складу транспортно-заготівельних витрат, які збираються за дебетом рахунку 20 «Виробничі запаси».

Кредит – економічні відносини, що виникають між кредитором і позичальником з приводу одержання позики в грошовій або товарній формі на умовах повернення в певний строк зі сплатою відсотків. Кредитні взаємовідносини встановлюються на підстав кредитного договору, що укладається між кредитором і позичальником у письмовій формі.

Банківський процент – це плата за надані в борг гроші, ціна грошей, винагорода, яку приносять заощадження тим, хто дає гроші в борг.

Облік розрахунків за короткостроковими кредитами банків ведеться на рахунку **60 «Короткострокові позики»**. За кредитом рахунку 60 відображаються суми одержаних кредитів (позик), за **дебетом** – сума їх погашення та переведення до довгострокових зобов'язань у разі відстрочення кредитів (позик).

Облік на рахунку 60 «Короткострокові позики» ведеться у національній та іноземній валютах за кредитами банків, строк повернення яких не перевищує 12 місяців з дати балансу, та за позиками, термін погашення яких минув.

При обліку кредитів банку необхідно розрізняти основну суму боргу, що відображається на рахунку 60 «Короткострокові позики», та відсотки, що на неї нараховані, які відображаються за кредитом рахунку 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками» у кореспонденції з дебетом рахунку 951 «Відсотки за кредит».

Нарахування пені за прострочення платежів за відсотками по кредиту відображається записом Дт 948 «Визнані штрафи, пені, неустойки», Кт 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

Короткострокові кредити, термін погашення яких минув (але

який менше строку позовної давності), повинні бути відображені у складі простроченої заборгованості: Дт 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті», Кт 605 «Прострочені позики в національній валюті».

Переведення короткострокового кредиту банку до складу довгострокових кредитів оформлюється записом Дт 603 «Відстрочені короткострокові кредити банків у національній валюті», Кт 501 «Довгострокові кредити банків у національній валюті».

Синтетичний облік таких розрахунків ведуть у **Журнали 2, аналітичний облік** за позикодавцями в розрізі кожного кредиту окремо та строками їх погашення.

Питання для самоперевірки

1. Назвіть умови та форми кредитування підприємств.
2. Охарактеризуйте види кредитів.
3. Поясніть облік короткострокових кредитів банків.
4. Поясніть облік довгострокових кредитів банків.
5. Що відображається за дебетом рахунку 50 «Довгострокові позики»?
6. Що відображається за кредитом рахунку 60 «Короткострокові позики»?
7. Як ведуть аналітичний і синтетичний облік розрахунків за кредитами банків?
8. Як ведуть синтетичний і аналітичний облік забезпечення майбутніх витрат і платежів?
9. Як ведуть синтетичний і аналітичний облік цільового фінансування і цільових надходжень?
10. Які резерви і за рахунок яких коштів формують підприємства?
11. Як відображається в обліку формування і використання резервів?
12. Що таке цільове фінансування?
13. Назвіть джерела цільових надходжень і напрями використання їх?
14. Як відображають у бухгалтерському обліку формування і використання цільових надходжень?

Навчальні завдання

Завдання 14.1

Підприємством отримано банківський кредит під 30 % річних у сумі 240000 грн. на 6 місяців. За дорученням підприємства сума кредиту відправлена банком у разі передплати за сировину на рахунок постачальника. Банківський кредит повернуто у строк, передбачений кредитним договором. Сума відсотків, сплачених підприємством банку за використання кредитом, складає 36000 грн.

Відобразити господарські операції у бухгалтерському обліку.

Тести для самоперевірки

1. Яка кореспонденція рахунків складається при отриманні в касу з поточного рахунку готівки для надання позички банку працівникам підприємства? Проставити шифри рахунків.

- а) Д-т «Поточний рахунок в національній валюті» – К-т «Короткострокові кредити банків у національній валюті»;
- б) Д-т «Готівка в національній валюті» – К-т «Поточний рахунок в національній валюті»;
- в) Д-т «Допоміжне виробництво» – К-т «Внутрішні розрахунки»;
- г) Д-т «Короткострокові кредити банків у національній валюті» – К-т «Поточний рахунок в національній валюті».

2. Нарахування відсотків по довгострокових кредитах отриманих відображається проводкою:

- а) Д-т 611 К-т 311;
- б) Д-т 684 К-т 311;
- в) Д-т 951 К-т 684;
- г) Д-т 954 К-т 311.

3. Що означає бухгалтерський запис Д-т 50 «Довгострокові позики» – К-т 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями»?

- а) отримання позики банку;
- б) нарахування відсотків за позику;
- в) використання позики;
- г) відображення поточної заборгованості за довгостроковими позиками банку.

4. Який бухгалтерський рахунок використовують при відображенні довгострокової позики в національній валюті?

- а) 60;
- б) 501;
- в) 601;
- г) 50.

5. У якому бухгалтерському реєстрі ведуть облік довгострокових та короткострокових позик:

- а) Журнал 2 за кредитом рахунків 50,60;
- б) Журнал 3 за кредитом рахунків 50,60;
- в) Журнал 4 за дебетом рахунків 50,60;
- г) Журнал 2 за дебетом рахунків 50,60;

6. Кредити, які надають на певний строк до одного року мають назву:

- а) середньостроковий;
- б) короткостроковий;
- в) довгостроковий;
- г) кредит.

7. Кредити надають на умовах:

- а) забезпеченості;
- б) повернення;
- в) оплати;
- г) вірні відповіді а, б, в;
- д) вірні відповіді б, в.

8. Джерело тимчасово залучених коштів – це:

- а) товарний кредит;
- б) банківський кредит;
- в) довгостроковий кредит;
- г) кредит.

9. Грошовий кредит обліковують на бухгалтерських рахунках:

- а) 50;

- б) 60;
- в) 501;
- г) 601;
- д) вірні відповіді а, б;
- є) вірні відповіді в, б.

10. На К-ті 60 «Короткострокові позики» відображають:

- а) погашення позичок з поточних або інших грошових рахунків;
- б) одержання позичок;
- в) вірні відповіді а, б;
- г) немає вірної відповіді.

Теми рефератів

1. Умови та форми кредитування банком підприємств. Види кредитів.
2. Облік довгострокових позик (рах. 50).
3. Облік короткострокових позик (рах. 60).
4. Облік коштів цільового фінансування і цільових надходжень.

Тема 15. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ

Завершальним етапом облікового процесу є складання звітності, яка, з одного боку, інтегрує дані оперативного, статистичного та бухгалтерського обліку, а з іншого – є важливим джерелом економічної інформації для здійснення контролю, аналізу, планування, прогнозування і моделювання господарської діяльності підприємства.

Під звітністю прийнято розуміти систему взаємопов'язаних узагальнюючих показників, що характеризують фінансово-майновий стан підприємства за звітний період.

Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства. За даними такої звітності приймаються рішення щодо:

- придбання, продажу чи подальшого володіння цінними паперами;
- ефективності вкладених коштів в об'єкти інвестування;
- якості управління;
- здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання;
- фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

Річна фінансова звітність складається з:

- Балансу (Звіту про фінансовий стан);
- Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід);
- Звіту про рух грошових коштів;
- Звіту про власний капітал;
- МСФЗ – звітність: новації в розкритті інформації за НП(С)БО 1.

Звітний період для складання фінансової звітності – календарний рік. Баланс підприємства складається на кінець останнього дня звітного періоду. Проміжна (місячна, квартальна) звітність складається наростаючим підсумком з початку звітного періоду. Перший звітний період новоствореного підприємства може бути меншим за 12 місяців, але не може бути більшим за 15 місяців. Звітним періодом підприємства, що ліквідується, є період з початку року до моменту ліквідації.

Баланс є основним джерелом інформації для характеристики фінансово-майнового стану суб'єкта господарювання. Ця форма фінансової звітності надає можливість користувачам отримати на визначену дату повну і неупереджену інформацію про господарські засоби за їх складом й розміщенням та джерелами формування

Дата балансу-дата, на яку складено баланс підприємства. Як правило, це кінець останнього дня звітного періоду.

Активи-ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигід у майбутньому.

Необоротні активи – всі активи, що не є оборотними.

Витрати – зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).

Власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Зобов'язання – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Доходи – збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Звіт про фінансові результати призначений для відображення, визначених у бухгалтерському обліку, доходів і витрат та визначення фінансових результатів підприємства за звітний період. Інформація, наведена у даній формі фінансової звітності, з одного боку, надає можливість оцінити ділову активність та фінансову привабливість підприємства, а з іншого – дозволяє розрахувати показники, що використовуються при прогнозуванні майбутньої діяльності суб'єкта господарювання.

Чинна форма Звіту про фінансові результати складається з чотирьох розділів.

Загальні вимоги до розкриття статей Звіту про фінансові результати визначені Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності:

I розділ Звіту «Фінансові результати» призначений для відображення інформації про доходи і витрати від операційної, фінансової, інвестиційної діяльності та про фінансовий результат діяльності – чистий прибуток (збиток).

Для визначення останнього порівнюються доходи звітного періоду з витратами, понесеними для отримання таких доходів.

II розділ Звіту «Сукупний дохід» призначений для відображення інформації про доходи і витрати, отримані у результаті переоцінювання необоротних активів, фінансових інструментів та монетарних статей балансу. У відповідності до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» інший сукупний дохід – це доходи та витрати, не включені до фінансових результатів підприємства.

III розділ Звіту «Елементи операційних витрат» призначений для відображення інформації про склад операційних витрат, понесених суб'єктом господарювання на виробництво, управління, збут та забезпечення іншої операційної діяльності в розрізі економічних елементів (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати).

IV розділ Звіту «Розрахунок показників прибутковості акцій» призначений для розкриття інформації про прибуток та дивіденди на одну просту акцію, яка перебувала в обігу протягом звітного періоду.

Звіт про рух грошових коштів – це звіт, що відображає надходження і видаток грошових коштів в результаті діяльності підприємства у звітному періоді. У даній формі фінансової звітності інформація розкривається наростаючим підсумком з початку року за звітний та аналогічний попередній період.

Перший розділ Звіту, складний за прямим методом, призначений для розкриття інформації про рух грошових коштів у результаті операційної діяльності, зокрема:

- надходження грошових коштів від покупців та замовників у результаті продажу продукції (товарів), виконання робіт і надання послуг, у тому числі отримані авансові платежі;

- надходження грошових коштів від операційної оренди необоротних активів та відсотків, нарахованих банками за зберігання коштів на рахунках;

- отримання штрафів, пені, неустойок від контрагентів за порушення норм законодавства та невиконання умов договорів;

- отримання субсидій, дотацій та цільового фінансування;

- сплачені постачальникам та підрядникам грошові кошти за товари, роботи і послуги, у тому числі перераховані аванси;
- грошові виплати працівникам та прирівняні до них виплати, аванси на відрядження;
- сплата податку на додану вартість, податку на прибуток, відрахувань на соціальні заходи та інших обов'язкових платежів;
- сплачені штрафи, пені, неустойки за порушення норм законодавства та невиконання умов договорів тощо.

Другий розділ Звіту призначений для розкриття інформації про рух грошових коштів від інвестиційної діяльності, зокрема:

- надходження грошових коштів від продажу об'єктів основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів;
- надходження грошових коштів від реалізації фінансових інвестицій;
- отримання грошових коштів у вигляді відсотків та дивідендів за фінансовими активами;
- сплата грошових коштів за придбані об'єкти основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів;
- сплата грошових коштів за придбані ціни папери ощо.

Третій розділ Звіту призначений для розкриття інформації про рух грошових коштів від фінансової діяльності, зокрема:

- надходження грошових коштів у сумі погашення заборгованості за внесками до статутного, пайового капіталу, визнаного емісійного доходу та додаткових внесків засновників;
- надходження коштів від випуску боргових цінних паперів;
- отримання грошових позик;
- сплачені кошти акціонерам (засновникам) у процесі викупу акцій власної емісії чи часток у статутному капіталі;
- сплачені відсотки за користування кредитами та облігаціями власної емісії;
- повернені банківські кредити;
- виплачені дивіденди акціонерам (засновникам) тощо.

Зміст і форма Звіту про власний капітал, а також загальні вимоги до розкриття його статей визначаються Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності.

Звіт про власний капітал подається винятково у складі річної фінансової звітності, однак для проведення порівняльного аналізу змін

у складі власного капіталу, підприємствами подається також Звіт за попередній рік. У відповідності до вимог Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності для кожної складової власного капіталу у Звіті виділено окремі графи, в яких відображаються:

- залишки у розрізі усіх складових власного капіталу на початок і кінець звітного року;
- статті, які вплинули на зміни складових власного капіталу.
-

Питання для самоперевірки

1. Назвіть склад звітності підприємств і вимоги до неї
2. Назвіть форми фінансової звітності і розкрийте їх зміст.
3. Охарактеризуйте методику складання балансу.
4. Як здійснюється підготовка до складання звітності.
- 5.

Навчальні завдання

Завдання 15.1

На основі інвентарних даних про залишки господарських засобів та джерел їх утворення скласти первісний баланс, журнал господарських операцій, відкрити рахунки синтетичного обліку, записати господарські операції по рахункам синтетичного обліку в схеми рахунків, підрахувати обороти всіх синтетичних рахунків в схемах рахунків, вивести залишки (сальдо) по синтетичним рахункам, скласти оборотно-сальдову відомість по синтетичним рахункам та баланс на кінець звітного періоду.

Зробити записи в регістрах бухгалтерського обліку (при журнальній формі обліку) та Головній книзі за всіма синтетичними рахунками.

Вихідні дані:

Таблиця 15.1 – Залишки по рахунках бухгалтерського обліку на 1 червня 20_ року. тис. грн.

Активи, зобов'язання та власний капітал підприємства	1 варіант	2 варіант
Основні засоби по первинній вартості	45316	58065

Продовження таблиці 15.1

Знос основних засобів	27884	31215
Нематеріальні активи	209	1,3
Знос нематеріальних активів	161	0,3
Капітальні інвестиції	115	34
Заборгованість по єдиному соціальному внеску	613	2326
Виробничі запаси	10665	5286
Незавершене виробництво	35	3629
Довгострокові фінансові інвестиції	4	10
Готова продукція	3275	534
Товари	33	8
Векселі одержані	-	59
Отримані від покупців аванси	1655	760
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	11997	1232
Забезпечення виплат відпусток	110	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	9928	-
Векселі видані	-	1102
Інша поточна дебіторська заборгованість	240	1230
Попередня оплата постачальникам за товари, роботи, послуги	4644	-
Дебіторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	172	1110
Резерв сумнівних боргів	90	-
Заборгованість підприємства по нарахованих дивідендах	255	424
Поточний рахунок	2527	39,1
Витрати майбутніх періодів	31	-
Готівка	1	0,9
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-166	-8064
Заборгованість з позабюджетних платежів	-	235

Кінець таблиці 15.1

Резервний капітал	263	199
Залишок невикористаних сум у підзвітних осіб	18	19
Заборгованість по довгострокових кредитах банків	5999	30
Заборгованість підприємства по нарахованих податках	545	993
Заборгованість постачальникам за товари, роботи, послуги	7533	6742
Статутний капітал	1831	7554
Короткострокові кредити банків	16727	-
Додатковий капітал	24175	26900
Нарахована заробітна плата	1535	841

Таблиця 15.2 – Господарські операції за червень, грн.

№	Зміст господарської операції	1 варіант	2 варіант
1	Надійшли від постачальника матеріали, в т.ч. ПДВ	25200,00	62400,00
	Примітка до операції 1: в кількості, кг	3500	5200
	по ціні за кг	7,20	12,00
2	Надійшов на підприємство рахунок транспортної організації за перевезення матеріалів, включаючи ПДВ	264,00	480,00
3	Нарахована заробітна плата експедитору за час супроводження придбаних матеріалів під час перевезення	102,00	63,00
4	Здійснені нарахування на заробітну плату експедитора відповідно до чинного законодавства	?	?
5	Відображені витрати з розвантаження придбаних матеріалів, здійснені сторонньою організацією, включаючи ПДВ	54.60	51,00

Продовження таблиці 15.2

6	Використано на виготовлення продукції придбані матеріали, кг (сума ?)	350	820
	Примітка до 6 операціїб кількість продукції, що виробляється, шт.	1820	2800
7	Нарахована заробітна плата робітникам за виготовлення продукції	6980,00	4820,00
8	Здійснені нарахування на заробітну плату робітників за виготовлення продукції відповідно до законодавства	?	?
9	Нарахована амортизація виробничого обладнання	560,00	450,00
10	Списана вартість виробничих запасів, використаних на загальновиробничі потреби	64,00	75,00
11	Нарахована заробітна плата цеховому персоналу	2350,00	2800,00
12	Нараховано на заробітну плату цехового персоналу відповідно до законодавства	?	?
13	Нараховано Енергозбуту за використану енергію на виробничі потреби, включаючи ПДВ	336,00	180,00
14	Нараховано Міськводоконалу за воду, використану на виробничі потреби, включаючи ПДВ	126,00	138,00
15	Списуються загальновиробничі витрати на витрати виробництва	?	?
16	Нараховано знос основних засобів адміністративного призначення	320,00	240,00

Продовження таблиці 15.2

17	Нараховано енергозбуту за використану електроенергію на адміністративні потреби, в т.ч. ПДВ	220,80	240,00
18	Нарахована зарплата адміністрації підприємства	3100,00	2430,00
19	Здійснені нарахування на заробітну плату адміністрації відповідно до законодавства	?	?
20	Списуються адміністративні витрати	?	?
21	Оприбуткована на склад готова продукція по фактичній собівартості в кількості, шт. (виробничу собівартість розрахувати)	1780	2200
22	Відвантажена покупцям готова продукція в кількості, шт. Врахована виручка від реалізації продукції, включаючи ПДВ	1560 ?	2000 ?
23	Примітка до операції 22: для визначення виручки від реалізації: ціна за 1 шт. готової продукції (без ПДВ)	25,90	18,60
24	Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ на реалізовану продукцію	?	?
25	Списується собівартість реалізованої продукції в кількості, шт. (суму розрахувати)	1460	2000
26	Списується собівартість реалізованої продукції на фінансовий результат	?	?

Продовження таблиці 15.2

27	Списується дохід від реалізації продукції на фінансовий результат	?	?
28	Надійшли від покупця на поточний рахунок кошти за реалізовану продукцію	?	?
29	Реалізовані непотрібні для виробництва, придбані в поточному місяці матеріали в кількості, кг, врахована виручка від їх реалізації	130 ?	95 ?
30	Примітка до операції 29: ціна за 1 кг (включаючи ПДВ)	7,20	9,60
31	Нарахований ПДВ на реалізовані матеріали	?	?
32	Врахована собівартість реалізованих матеріалів	?	?
33	Списується собівартість реалізованих матеріалів на фінансовий результат	?	?
34	Списується дохід від реалізації матеріалів на фінансовий результат	?	?
35	Нарахована заробітна плата робітникам на збут продукції	84,00	192,00
36	Здійснені нарахування на зарплату робітників збуту продукції	?	?
37	Витрати на рекламу, здійснену сторонньою організацією з ПДВ	54,60	72,60
38	Витрати на відрядження, пов'язані зі збутом продукції	198	320
39	Списані витрати на збут на фінансові результати	?	?
40	Перераховано з поточного рахунка за енергію	?	?

Кінець таблиці 15.2

41	Перераховано з поточного рахунка Міськводоканалу	?	?
42	Нарахований податок на прибуток	?	?
43	Списується сума нарахованого податку на прибуток на фінансові результати	?	?
44	Відображений нерозподілений прибуток (непокриті збитки)	?	?

Теми рефератів

1. Зміст, призначення і порядок складання звіту про фінансові результати.
2. Зміст, призначення і порядок складання звіту про рух грошових коштів.
3. Зміст, призначення і порядок складання звіту про власний капітал.
4. Взаємозв'язок форм фінансової звітності.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

Базова

1. Гудзь Н.В. Бухгалтерський облік. 2-вид., перероб. і доп. [текст] Навч. посіб. / Н.В. Гудзь, П.Н. Денчук, Р.В. Романов. – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 424 с.
2. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К., 2000.
3. Лень В.С., Гливенко В.В. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: 3-тє видання. Навч. пос.- К.: Центр учбової літератури, 2008. – 608с.
4. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ: Вид-во “Центр навчальної літератури”, 2006. – 659 с.
5. Мисака Г.В., Шарманська В.М. Бухгалтерський облік. Навч. пос. - К.: Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.
6. Орлова В.К., Орлов М.С., Хома С.В. Фінансовий облік. – К: Центр учбової літератури, 2010. – 510с.
7. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. - 2-ге вид. доповнене і перероблене. – К.: Алерта, 2007. - 954 с.
8. Ткаченко Н.М., Борович О.В., Цюцяк І.Л. Фінансовий облік 2: Навч. посіб. – К.: Алерта, 2014. – 456 с.

Допоміжна

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник. – Житомир: ЖГП, 2000.
2. Грабова Н.М. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник / За ред. М.В.Кужельного. – 6-те вид. – К.: А.С.К., 2003. – 266 с.
3. С.Ф. Голов, В.М. Костюченко, І.Ю. Кравченко, Г.А. Ямборко Фінансовий облік: Підручник. –К.: Лібра, 2005 р. – 976 с.
4. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі: Практ. посіб. – К.: Лібра, 2001. – 840 с.
5. Звітність підприємства [текст]: підручник. / [М.І. Бондар, Ю.А. Верига, М.М. Орищенко та ін.] – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 570 с.

6. Очеретько Л.М. Формування обліково-інформаційного забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства / Л.М. Очеретько, М.О.Кончева // Сталий розвиток економіки.- 2015.- № 2 [27].- с. 221-226

7. Очеретько Л.М. Удосконалення обліково-інформаційного забезпечення процесу управління власним капіталом підприємства / Л.М. Очеретько, М.Ю. Болюта// Сталий розвиток економіки .- 2016.- № 3 [32]. – с. 150-156.

8. Очеретько Л.М. Удосконалення документального відображення операцій з капітальними інвестиціями / Л.М. Очеретько, О.О. Сімановська// Сталий розвиток економіки.- 2016.- № 4 [33]. – с. 125-132.

9. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2000.

10. Сопко В.В., Завгородній В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу. – К., 2000.

11. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2003. – 444 с.

Інформаційні ресурси

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс].

Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO.aspx>